

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Ірина Комар

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до курсу

Івано-Франківськ - 2021

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Ірина Комар

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА
ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЯ
Методичні рекомендації до курсу

Для студентів спеціальності 231 Соціальна робота

ОП Соціальна педагогіка

ОП Соціальна робота

Івано-Франківськ - 2021

УДК 37.013.44

ББК 74(4УКР)я73

С-80

Українська етнопедагогіка та етнопсихологія: методичні рекомендації / уклад. *Ірина Комар*. - Івано-Франківськ, 2021. 80 с.

Рецензенти:

Дідух І.Я. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Яремчук В.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Друкується відповідно до рішення науково-методичної ради педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 31 травня 2021 р. Протокол №7

І.В.Комар, 2021

ВСТУП

Стратегія розвитку вітчизняної вищої школи, її спрямованість на формування духовно багатой, високоморальної, освіченої та творчої особистості, на продовження національних традицій, використання надбань народної педагогіки і психології зумовлюють необхідність оновлення змісту гуманітарної освіти, оскільки засвоєння студентом базового рівня власної національної культури є основою духовного становлення та розвитку творчих здібностей і таланту майбутнього педагога.

Кожен етнос, як природно-культурний феномен становить собою унікальну цінність, яка може бути вивчена і досліджена як у природно-біологічному, так і в історико-культурному аспектах. Українська етнопедагогіка та етнопсихологія як навчальні дисципліни комплексно вивчають народну педагогіку, культуру, етнографію, елементи фольклору українського народу в його зв'язках з іншими народами з давніх часів до сьогодення.

Українська етнопедагогіка – цілісна система знань, ідей, форм і методів роботи з дітьми. Вони ґрунтуються на таких принципах, як природовідповідність, народність виховання і самодіяльність учнів у процесі навчання й виховання, а також гуманізм, зв'язок виховання з життям народу, виховання в праці, урахування вікових, індивідуальних та генетичних особливостей учнів, єдність вимог і поваги до особистості, поєднання педагогічного керівництва і самостійності учнів, практичне оволодіння культурно-історичним досвідом рідного народу, повна і глибока довіра до дитини та віра в її сили й можливості. Вони покликані формувати поведінку дитини, її практичний досвід.

Сьогодні спостерігається значне розширення кордонів і поглиблення проблематики етнопедагогічних знань, помітні досягнення у розробці багатьох кардинальних проблем народної педагогіки, що свідчить про

значущість етнопедагогічної науки, та визначає важливість етнопедагогічної складової у професійній підготовці педагога.

Програмою передбачено: вивчення засад української етнопедагогіки та етнопсихології (основні поняття, структурні елементи, принципи, методи, засоби, форми), аналіз особливостей та дослідження застосування народного досвіду виховання в сучасній навчально-виховній практиці, виконання індивідуальних практичних завдань. Зміст курсу розглядається на основі інтеграції знань студентів із загальної педагогіки, філософії, психології та спеціалізованих знань фахової спрямованості.

Мета курсу - ознайомлення студентів із основними засадами української етнопедагогіки як першоджерела педагогічної науки; оволодіння студентами знаннями, уміннями й навичками з народного виховного досвіду задля підвищення власного рівня духовності; професійно-педагогічна підготовка до діяльності у закладах шкільної та позашкільної освіти засобами української етнопедагогіки; сутність основних понять української етнопедагогіки; зміст, основні чинники та провідні принципи народного виховання; засоби, методи та основні форми народного виховання; сутність ідеалу національного виховання; особливості вікової періодизації та народної характеристики дітей; систему цінностей козацької духовності; зміст освіти, методи, форми організації навчання в народній дидактиці; філософські основи народного календаря.

Цілі - формування системи знань з етнопедагогіки в єдності із знаннями рідної мови, історії свого народу, його культури, етнографії, народознавства; формування умінь своєчасно актуалізувати етнопедагогічні знання та високопрофесійно їх використовувати в роботі школи; осмислення зв'язків загальнолюдських та національних цінностей; забезпечення умов для роботи по вивченню, узагальненню, систематизації й аналізу етнопедагогічного матеріалу.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- сутність основних понять української етнопедагогіки та етнопсихології;
- зміст, основні чинники та провідні принципи, засоби, методи та основні форми народного виховання;
- сутність ідеалу національного виховання;
- особливості вікової періодизації та народної характеристики дітей;
- систему цінностей козацької духовності;
- зміст освіти, методи, форми організації навчання в народній дидактиці;
- філософські основи народного календаря;
- предмет і завдання етнопсихології;
- методи дослідження у етнопсихології;
- основні поняття етнопсихології;
- основні статичні характеристики етносу (психічний склад етносу, архетипи, ментальність, національний характер, національна свідомість, етнічна самосвідомість);
- основні динамічні характеристики етносу, такі як національні почуття, етнічні стереотипи (автостереотипи, гетеростереотипи), етнічні установки;
- види етнічних конфліктів та стадії їх розвитку;
- шляхи поведінки в етнічному конфлікті, шляхи подолання етнічних конфліктів;
- етнопсихологічні особливості ділового спілкування.

Уміти:

- аналізувати здобутки народного виховного досвіду;
- застосовувати педагогічно доцільні народні методи й форми організації навчально-виховної роботи;
- враховувати етнокультурологічні чинники розвитку особистості в організації виховного процесу;

- застосовувати адекватні методи дослідження навчально-виховного процесу;
- забезпечувати формування етнічної ідентичності та етнічної самосвідомості;
- створювати оптимальні умови для психічного розвитку і формування особистості дитини;
- розвивати інтерес молоді до засобів народної педагогіки та психології.

Компетентності згідно освітньої програми:

Інтегральна - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні:

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні:

СК-2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.

СК-12. Здатність ініціювати соціальні зміни, які сприяють адаптації та соціалізації дітей та молоді у сучасному суспільстві.

СК-17. Здатність виявляти і залучати ресурси інших фахівців, соціальних інститутів, державних та приватних установ та організацій для виконання завдань професійної діяльності.

СК-19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності.

СК-20. Здатність до сприяння соціального захисту дітей, надання підтримки їх сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Програмні результати навчання, передбачені ОП:

РН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

РН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

РН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з дітьми та молоддю, іншими фахівцями на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів фахової діяльності.

РН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Курс містить 4 змістових модулі, 12 лекційних та 18 годин семінарських занять. На самостійну роботу студентів відводиться 60 години. Підсумковою формою контролю для всього курсу є залік.

У рекомендаціях представлено навчально-тематичний план курсу, подано розробки лекційних та семінарських занять, завдання та рекомендації для самостійної та індивідуальної роботи студентів, вміщено тестові завдання, тематику рефератів, перелік питань до контрольної роботи, словник основних термінів, рекомендовану літературу до курсу.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назва теми	Кількість годин, відведених на		
	лекції	практичні семінарські заняття	самос- тійну роботу

Змістовий модуль 1 – „ Загальні основи української етнопедagogіки ”

Тема 1. Українська етнопедagogіка як сукупність педагогічних знань і виховного досвіду народу.	2		4
Тема 2. Етнічні основи українського народу.		2	4
Тема 3. Народні погляди на виховання підростаючого покоління. Напрями виховання в народній педагогіці, їх зміст та завдання.	2		4
Тема 4. Українська етнопедagogіка про вчителя. Професіограма сучасного вчителя української національної школи.		2	4

Змістовий модуль 2 – „ Формування загальнолюдських і національних духовних цінностей засобами етнопедagogіки ”

Тема 5. Шляхи та засоби формування загальнолюдських та національних духовних цінностей.		2	4
Тема 6. Українська сім'я і українська народна обрядовість, їх роль у вихованні. Українське народне дитинознавство. Формування особистості дитини засобами етнопедagogіки.		2	4
Тема 7. Українська народна дидактика.	2		4
Тема 8. Українська козацька педагогіка та практика побудови й реалізації національної ідеї.	2		4

Змістовий модуль 3 – „ Етнопедagogічний досвід українського народу”

Тема 9. Народні знання в українській етнопедagogіці.		2	4
Тема 10. Спадкоємці джерел народної педагогіки.		2	4

Тема 11. Педагогіка народного календаря як віддзеркалення устрою життя українського народу. Українські народні свята та обряди.		2	4
Тема 12. Українські школи і освітні діячі в країнах світу.		2	4

Змістовий модуль 4 – „Етнічна психологія як соціально-психологічна наука”

Тема 13. Етнопсихологія як соціально-психологічна наука. Методологія і методи етнічної психології. Етнопсихологічні особливості українського характеру.	2		4
Тема 14. Психологія етнічних груп. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах. Етнічні конфлікти.	2		4
Тема 15. Етнопсихологічні проблеми дослідження особистості. Психологічні проблеми адаптації до нового культурного середовища.		2	4
Разом за семестр	12	18	60

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1.

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА ЯК СУКУПНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАТЬ І ВИХОВНОГО ДОСВІДУ НАРОДУ

Поняття: педагогіка, народна педагогіка, етнопедагогіка та їх співвідношення. Ретроспектива розвитку української етнопедагогіки. Народна педагогіка як джерело розвитку науки про виховання. Структура української етнопедагогіки (родинознавство, дитинознавство, родинна педагогіка, народне навчання, педагогічна деонтологія). Основні принципи і засоби української етнопедагогіки, їх практичне застосування в сучасних освітніх умовах.

Контрольні запитання та завдання:

1. У чому полягає суть української етнопедагогіки?
2. Визначте спільні й специфічні риси народної педагогіки, етнопедагогіки, педагогіки, проілюструйте їх взаємозв'язок.
3. Покажіть історичні підвалини етнопедагогіки, шляхи її становлення і розвитку.
4. Розкрийте роль української етнопедагогіки в становленні і реформуванні сучасної національної системи освіти та виховання.
5. Дайте визначення термінів «родинознавство», «дитинознавство», «родинна педагогіка», «народне навчання», «педагогічна деонтологія».

Тема 2.

НАРОДНІ ПОГЛЯДИ НА ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ. НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ В НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ, ЇХ ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ

Народні уявлення про сутність виховання. Мета, зміст та основні чинники виховання. Провідні принципи народного виховання (гуманізму, народності, зв'язку виховання з життям, наступності та спадкоємності поколінь, участі у праці, природовідповідності, культуровідповідності, самодіяльності, педагогічної компетентності батьків, систематичності й послідовності, єдності вимог і поваги до особистості). Засоби, методи та основні форми виховання. Самовиховання у житті людини, його методи і засоби. Український народ про роль знань, мудрості та розуму. Мораль і духовність в українській етнопедагогіці. Завдання розумового та морального виховання. Народні принципи набуття знань. Основні принципи морального кодексу народу. Методи, засоби і прийоми розумового та морального виховання в українській етнопедагогіці. Завдання трудового виховання, його основні етапи і засоби. Народно-педагогічні вимоги до організації трудового виховання дітей. Зміст естетичного народного виховання та його завдання. Засоби естетичного впливу на особистість. Фізичне виховання і

його завдання в українській народній педагогіці. Аспекти фізичного виховання та його засоби в українській етнопедагогіці.

Контрольні запитання і завдання:

1. За якими критеріями народ визначав рівень вихованості людини?
2. Визначте основні компоненти змісту виховання в народній педагогіці:
а) людини; б) громадянина; в) сім'янина.
3. Складіть логіко-структурні таблиці: «Чинники формування особистості в українській народній педагогіці», «Методи і прийоми народного виховання».
4. Чому етнопедагогіка є основою сучасної національної системи виховання? Аргументуйте відповідь.
5. Які народні засоби розумового розвитку?
6. Які завдання, засоби, методи розумового розвитку дитини в українській етнопедагогіці?
7. Розкрийте психолого-педагогічні механізми підготовки дитини до праці в українській народній педагогіці. Які засоби трудового виховання визначає народна педагогіка?
8. Розкрийте суть моралі і духовності в українській етнопедагогіці.
9. Визначте основні принципи морального кодексу народу.
10. Розкрийте суть завдань фізичного виховання в українській етнопедагогіці.
11. Які народні засоби естетичного впливу в українській етнопедагогіці?
12. Підберіть прислів'я про здоров'я та красу людини.

Тема 3.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ДИДАКТИКА

Сутність поняття народна дидактика, її мета. Зміст освіти в народній дидактиці. Характеристика завдань навчання. Принципи народної дидактики (природовідповідності, врахування індивідуальних і вікових особливостей, наочності, доступності, життєвої потреби, науковості, виховуючого навчання). Класифікація методів навчання у народній дидактиці (наочні, словесні, практичні, ігрові). Форми організації навчання (навчання “ланцюжком”, самонавчання, наставництво, похід, екскурсія, прогулянка, заняття, колективне голосне читання тощо). Використання досвіду народної дидактики у навчально-виховному процесі сучасної національної школи.

Контрольні запитання і завдання:

1. Розкрийте суть народної дидактики.
2. Дайте коротку характеристику принципам навчання народної дидактики.
3. Які ефективні методи і прийоми навчання розглядає народна дидактика?
4. Ознайомтесь з посібником «Вік живи - вік учись». Законспекуйте найбільш цікаві, на ваш погляд, вислови.

Тема 4.

УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ТА ПРАКТИКА ПОБУДОВИ Й РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Сутність і специфіка козацької педагогіки. Ступені козацької педагогіки (сімейне виховання, родинно-шкільне виховання, вища освіта). Поняття козацької духовності, її ознаки. Система цінностей козацької духовності. Основні компоненти козацької духовності (козацька філософія, козацький світогляд, козацький характер, козацька мораль, козацька естетика, козацька правосвідомість, козацька ідеологія).

Контрольні запитання і завдання:

1. Розкрийте суть і специфіку козацької педагогіки.
2. Складіть структурно-логічну схему козацької духовності та її компонентів.
3. Які традиції козаків вам відомі?
4. Які шляхи, форми та методи реалізації козацької педагогіки можливі в умовах сьогодення?
5. Назвіть і дайте характеристику козацьким традиціям у вашій місцевості.

Тема 5.

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ ЕТНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Предмет і структура етнічної психології. Поняття етнопсихології. Що вивчає етнопсихологія. Вивчення психологічних особливостей індивідів і груп (спільнот), зумовлених їх етнокультурною приналежністю та ідентичністю, як предмет етнопсихології. Основні поняття етнопсихології: „етнос”, „етнічність”, „нація”, „психічний склад нації”, „національний характер”, „етнічні стереотипи”, „етнічний конфлікт”, „етноцентризм”, „етнічні установки”, „культура”. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань. Співвідношення предметних галузей антропології і етнопсихології. Зв'язок етнопсихології з етнологією, соціально психологією, соціологією, етнографією, культурологією, фольклористикою, історією. Основні методологічні принципи етнопсихології: обґрунтованості та достовірності, порівняння та зіставлення значимих величин, історично-гносеологічного підходу, соціального підходу. Конкретні методи і прийоми етнопсихологічного дослідження. Методи спостереження (включеного і невключеного), експерименту (природного і лабораторного), опитування, інтерв'ю. Тести (тестове опитування, тести-завдання, проєктивні тести, тести інтелекту). Біографічний метод.

Додаткові методи в етнопсихології: метод аналізу етнічних стереотипів, кроскультурний аналіз асоціацій, кольоровий тест стосунків, шкала соціальної дистанції (Е. Бодгардус) та ін.

Контрольні запитання і завдання:

1. Розкрийте суть і специфіку основних понять етнопсихології.
2. В чому полягає зв'язок етнопсихології з етнологією, соціальною психологією, соціологією, етнографією, культурологією, фольклористикою, історією?
3. Назвіть і дайте характеристику методам і прийомам етнопсихологічного дослідження.
4. Розкрийте психологічні особливості індивідів і груп (спільнот), зумовлених їх етнокультурною приналежністю та ідентичністю

Тема 6.

**ПСИХОЛОГІЯ ЕТНІЧНИХ ГРУП. МЕХАНІЗМИ
МІЖГРУПОВОГО СПРИЙМАННЯ В МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИНАХ
ЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ**

Психологічна характеристика етнічних груп (національна свідомість і самосвідомість, національний характер, психічний склад етносу, ментальність, етнічна ідентичність). Національний характер. Підходи до дослідження національного характеру. Зміст національного характеру. Фактори розвитку національного характеру. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Визначення ментальності. Компоненти ментальності. „Центральна зона ментальності”. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Міжетнічні відносини. Сутність міжетнічних відносин. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин. Етноцентризм. Проблема етнічної установки в етнопсихології. Етноцентризм як соціально-психологічне явище. Етнічні стереотипи. Основні властивості етнічних стереотипів. Роль етнічних стереотипів у міжгруповому сприйманні. Методи дослідження етнічних стереотипів. Етнічні конфлікти. Сутність етнічних конфліктів, їх об'єктивні і суб'єктивні умови виникнення. Когнітивні процеси і механізми етнічної напруги. Соціальні причини етнічних конфліктів: соціально-економічні, культурно-мовні, політичні і територіальні. Теорії виникнення етнічних конфліктів. Види етнічних конфліктів.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дайте визначення таких понять: «національна свідомість» і «самосвідомість», «національний характер», «психічний склад етносу», «ментальність», «етнічна ідентичність».
2. Розкрийте етапи становлення етнічної ідентичності.
3. Проаналізуйте роль етнічних стереотипів у міжгруповому сприйманні.
4. Назвіть основні компоненти етнічної ідентичності та етапи її становлення.
5. Складіть таблицю видів етнічних конфліктів з їхньою характеристикою.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарське заняття № 1

ЕТНІЧНІ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

План

1. Початок формування українського народу як етнічної спільності.
2. Історія виникнення етнополітоніма «Україна» та етноніма «українець».
3. Антропологічні риси українців, їхні прикмети.
4. Історико-етнографічне районування України та етнографічні групи українського народу.
5. Український народний характер, світогляд, українська вдача.

Література: 2, 6, 13, 17, 19, 23, 31, 32, 39, 42.

Семінарське заняття № 2

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПЕДАГОГІКА ПРО ВЧИТЕЛЯ. ПРОФЕСІОГРАМА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ.

План

1. Народньо-педагогічні уявлення про школу, вчителя і його діяльність.
2. З історії розвитку педагогічних професій і підготовки до неї.
3. Учитель національної школи України, його завдання, особливості і критерії діяльності в сучасних умовах.
4. Зміст поняття «педагогічна культура», її компоненти.

Творчі завдання:

- Складіть таблицю вимог до особи сучасного вчителя національної школи.
- Розробіть структурно-логічну схему завдань та критеріїв діяльності сучасного педагога.

Література: 4, 9, 11, 13, 17, 22, 25, 34, 46.

ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

План

1. Єдність національного і загальнолюдського в українській народній педагогіці.
2. Самобутність психології, характеру, темпераменту, мислення, світогляду, свідомості, самосвідомості, правосвідомості, моралі, етики, естетики, філософії, ідеології українців.
3. Основні шляхи і засоби втілення загальнолюдських і національних цінностей.
4. Українські національні пріоритети і їх роль у вихованні.

Творчі завдання:

- Розкажіть про свої перші доручення. Яку роль вони відіграли у вашому житті? Згадайте настанови батьків про працю.
- З якими видами мистецтва та творчої художньої діяльності пов'язаний ваш край?
- Долю кожної людини вирішують три любові - любов до дітей, любов до праці, до Батьківщини. Продовжіть цю думку.

Література: 2, 4, 9, 11, 12, 22, 25, 34, 37.

УКРАЇНСЬКА СІМ'Я І УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ОБРЯДОВІСТЬ, ЇХ РОЛЬ У ВИХОВАННІ. УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ДИТИНОЗНАВСТВО. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ.

План

1. Українська педагогіка про роль, завдання, функції сім'ї, її статус та істотні ознаки.
2. Провідні завдання і принципи родинного виховання.
3. Українська сімейна обрядовість, основні її види, символіка. Педагогічна доцільність сімейної обрядовості.
4. Зміст, форми і методи виховної роботи шляхом використання української етнопедагогіки, основні її напрями.
5. Зміст громадянського виховання.
6. Форми пропаганди української етнопедагогіки серед батьків.

Творчі завдання:

- Розкрийте суть народного дитинознавства, дайте характеристику основним його компонентам.
- Порівняйте сучасні проблеми дитності з проблемами дитності в українській народній педагогіці.
- Які сімейні звичаї та обряди, пов'язані з дитиною, є у вашій сім'ї, родині, місцевості?
- Підберіть кілька прислів'їв - порад добрій людині.
- Наведіть приклади впливу народної педагогіки на ваше виховання.
- Підберіть прислів'я про дітей, їх виховання.

Література: 5, 9, 13, 14, 15, 23, 32, 39, 43, 44.

Семінарське заняття № 5

НАРОДНІ ЗНАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОПЕДАГОГІЦІ

План

1. Основи народних знань.
2. Мова і мовленнєвий розвиток дітей у народній педагогіці.
3. Народні метеорологічні знання та «народний прогностик».
4. Народна математика.
5. Народна ботаніка та зоологія.
6. Система народних знань та поглядів у галузі медицини.

Творчі завдання:

- Підберіть прислів'я про грамоту, навчання, науку, розум, рідну мову.
- Народні медичні рецепти вашого краю. Прислів'я про здоров'я людини.
- Підберіть прислів'я про рослинний та тваринний світ.

Література: 2, 13, 14, 17, 19, 23, 25, 39.

Семінарське заняття № 6

СПАДКОЄМЦІ ДЖЕРЕЛ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

План

1. Великий народний філософ Григорій Сковорода.
2. Тарас Шевченко – борець за народні ідеали.
3. Етнопедагогічна творчість Бориса Грінченка.
4. Педагогічна народна велич Олександра Духновича.
5. Скарбниця української духовності Софії Русової.

6. Виховний ідеал у творчості Григорія Ващенко.
7. Народна педагогіка в працях Костянтина Ушинського.
8. Народна педагогіка у творчості Василя Сухомлинського.

Література: 10, 13, 15, 17, 23, 31, 34, 36, 37, 42, 46.

Семинарське заняття № 7

ПЕДАГОГІКА НАРОДНОГО КАЛЕНДАРЯ ЯК ВІДЗЕРКАЛЕННЯ УСТРОЮ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ СВЯТА ТА ОБРЯДИ.

План

1. Загальна характеристика народних традицій, свят, обрядів.
2. Народні свята весняного циклу, їх виховні можливості.
3. Народні свята літнього циклу, їх виховна роль.
4. Народні свята осінньо-зимового циклу, їх виховний вплив.

Творчі завдання:

- Охарактеризуйте свята регіону, у якому ви проживаєте.
- Які види мистецтва розвиваються у вашому краї?
- Які свята вашої місцевості ви вважаєте традиційними? Опишіть їх.
- Розкрийте суть і завдання педагогіки народного календаря.
- Визначте народознавчі принципи виховання учнівської молоді.
- Визначте зміст і напрями народознавчої роботи в школі.
- Назвіть нові відомі вам форми і методи народознавчої роботи.

Література: 6, 7, 8, 15, 17, 19, 25, 31, 44.

Семинарське заняття № 8

УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ ТА ОСВІТНІ ДІЯЧІ В КРАЇНАХ СВІТУ

План

1. Українська діаспора, її основні організації, школи українознавства.
2. Актуальні проблеми україністики в діаспорі, їх основні напрями.
3. Український фольклор та етнопедагогіка в зарубіжних школах українознавства.

Література: 13, 16, 17, 23, 26, 35, 42.

**ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДО
НОВОГО КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА.**

План

1. Етнокультурна варіативність соціалізації.
2. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки: соціалізація, наслідування, ідентифікація, інкультурація.
3. Психологічні фактори засвоєння особистістю нового культурного середовища. Етнічні пересування і міграції.
4. Адаптація як процес досягнення відповідності до нового культурного середовища. Фактори культурної адаптації: індивідуальні характеристики, життєвий досвід (культурна дистанція, особливості власної культури, особливості країни перебування).
5. Підготовка до міжкультурної взаємодії. Культурний асимілятор, або техніка підвищення міжкультурної сензитивності.
6. Наслідки міжкультурних контактів. Мультикультуралізм: поняття, сутність, типологія.

Творчі завдання:

- Підберіть літературу до тем «Етнографія дитинства. Вплив культури на розвиток дитини (А. Кардінер, М. Мід, І. Ейбл-Ейбесфельд, Р. Ронер)» та «Порівняльно-культурне вивчення соціалізації».
- Складіть таблицю етнопсихологічних теорій особистості.
- Розкрийте концепції особистості в психоаналізі (З. Фрейд, Е. Еріксон, Е. Фромм).

Література: 3, 16, 20, 26, 35, 38, 47, 48, 49, 50.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою організації навчально процесу у вузі. Це специфічний вид діяльності, головною метою якого є формування самостійності як риси особистості, а формування умінь, знань і навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять. Під час самостійної роботи студенти здобувають загальнонаукові та професійні знання, оволодівають уміннями й навичками, а також способами науково-пошукової діяльності. Саме самостійна робота активізує засвоєння знань, розвиває творче мислення, пізнавальні здібності, виховує здатність до самоосвіти, планування власної творчо-пошукової діяльності тощо.

Всі види самостійної роботи студентів є однією з форм звітності і контролю за набуттям знань. Важливою формою навчального процесу є виконання студентами самостійної та індивідуальної роботи, цей процес спрямований на поглиблення та закріплення знань із соціальної педагогіки та соціальної роботи, на можливість самостійно провести наукове дослідження теми, навчитися чітко і логічно викладати матеріал цієї теми, обґрунтовувати свої погляди та робити висновки з вивченої теми.

Зміст самостійної та індивідуальної роботи над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями викладача. При виконанні самостійної та індивідуальної роботи слід враховувати такі вимоги, як обсяг, повнота, обґрунтованість, логічність, міру самостійності в судженнях, культура мови.

Самостійна та індивідуальна робота вимагає від студентів сформованості вміння працювати з літературою, іншими джерелами інформації, це один з найважливіших шляхів забезпечення систематичних міцних і ґрунтовних знань студентів.

Для ефективної самостійної роботи студент повинен навчитися:

- знаходити потрібну інформацію, тобто вміти працювати з фондами і каталогами бібліотеки, користуватися Інтернетом;
- працювати з науковим текстом: володіти необхідним комплексом інтелектуальних умінь (виділяти основне, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, конкретизувати, шукати аналогії, доводити та спростовувати);
- критично оцінювати прочитане і робити власні висновки;
- творчо переробляти знайдену інформацію;
- проводити дослідницьку і пошукову роботу;
- брати участь у дидактичних та ділових іграх;
- вміти проводити самоатестування та самоконтроль.

Активна і діяльна сутність людини вимагає, щоб студент здобував знання не тільки з книг, а й безпосередньо з життя, з досвіду, шляхом спостережень, що сприяє взаємозв'язку з реальними подіями.

Аудиторна самостійна робота.

Мета аудиторної самостійної роботи — самостійно опрацювати базові і окремі проблемні питання курсу, перевірити якість засвоєння матеріалу лекцій, підручників, посібників, зробити власні узагальнення, поглибити набуті знання. Підготовка студентів до аудиторних занять повинна сприяти:

- ефективному опрацюванню та засвоєнню студентами теоретичних питань соціальної роботи;
- формуванню вмінь і навичок самостійної роботи з різними видами інформації;
- формуванню вмінь використовувати та вдосконалювати набуті знання;
- бути учасником тренінгів, ділових ігор, “круглих столів”, вести діалог, дискусію;
- формуванню соціальної, полікультурної, інформаційної, інтелектуальної, комунікативної компетентності.

Самостійна робота над матеріалами лекцій.

Лекція є основною формою організації навчального процесу у вищій школі. Важливу роль для успішного засвоєння знань відіграє самостійна робота над матеріалом лекцій. Досягнення результатів залежить від врахування викладачами принципів активного (інтерактивного) навчання, застосування активних форм та методів навчання та залучення студентів до продуктивної роботи з інформацією.

Студент для ефективного засвоєння матеріалу лекції повинен:

- з'ясувати основну мету лекції;
- визначати у конспекті лекції основні її частини;
- виокремлювати основне у закінчених блоках матеріалу;
- ефективно використовувати порівняння, застосовані чи запропоновані лектором;
- зробити правильний узагальнюючий висновок, обов'язково записати його та виділити іншим шрифтом (кольором);
- використовувати різні види шрифтів, кольорів у процесі конспектування;
- навчитися робити окремі постійні скорочення чи стенографічні позначки, користуватися ними при конспектуванні;
- записувати основні опорні фрази для відтворення тексту;
- використовувати у записах наочність, короткі узагальнюючі схеми;
- чітко записати загальний висновок з прослуханого матеріалу;
- записати основні бібліографічні джерела, запропоновані лектором.

Форма звітності: рукописний конспект лекційних матеріалів.

Перевірка та оцінювання конспекту відбувається за такими параметрами:

- правильність виокремлення основного (визначення основних положень лекції);
- логічність викладу інформації в конспекті, а також розвиток кожної окремої думки;

- конспектування основних визначень, “ключових” положень, порядок їх викладу, наявність інформації, що деталізує основні положення;
- правильність застосування схем, цифр, фактологічних положень;
- наявність узагальнюючих висновків у конспекті;
- зрозумілість конспекту у цілому, застосування різних шрифтів, кольорів під час конспектування;
- наявність основних бібліографічних джерел, запропонованих лектором.

Самостійна робота з підготовки семінарських занять.

У системі викладання у вищій школі семінар розглядається як необхідна частина блоку “лекція-семінар”, де він використовується як перевірка отриманих знань у праці прослуховування певного циклу лекцій; відпрацювання окремих проблемних чи важливих тем. Але застосування інтерактивних методів навчання робить цю форму теж інтерактивною, а значить — ефективною і цікавою.

Студент повинен навчитися:

- самостійно знаходити необхідний матеріал;
- підбирати матеріал до рефератів чи доповідей;
- знаходити цікаві факти до теми, наочність;
- підготувати презентації з певної теми;
- підготувати дидактичні (ділові) ігри, дискусії, “круглі столи”;
- працювати в команді (групова підготовка до зазначених заходів);
- підготувати виставки вивчених джерел інформації (за можливістю).

Крім розгляду найважливіших і складних питань курсу, семінар дає змогу перевірити глибину засвоєння студентами матеріалу лекцій, підручників, інших навчальних посібників, уміння працювати в команді, стан сформованості ключових компетентностей, вміння вести дискусію, проводити ділові ігри, тренінги; працювати в парах, у групі тощо.

Починаючи підготовку до семінарського заняття, студенти повинні уважно ознайомитися з його планом та навчальною програмою, переглянути

конспект лекцій та визначити шляхи підготовки до цієї теми. Якщо запланована групова робота (підготовка до ділової гри чи “круглого столу”), необхідно розподілити роботу між учасниками. Необхідно також звернутися до конспектів лекцій і підручників, рекомендованої додаткової літератури. До важливих і складних питань теми пропонується вести конспекти відповідей. Плідному засвоєнню навчального матеріалу також сприяє конспектування додаткової літератури, визначення основних категорій і понять.

Окрему увагу необхідно приділити підготовці рефератів чи доповідей з певних питань; пошуку цікавих фактів з теми, наочності; створенню презентацій з певної теми. Подаємо теми та структуру семінарських занять для студентів, самостійна підготовка до яких повинна узагальнити та систематизувати знання, допомогти у підготовці до підсумкового контролю з предмета, заліку та екзамену. Крім того, отримані знання та практичні навички з курсу “Соціальна педагогіка” допоможуть у подальшій практичній діяльності.

Підготовка доповідей до семінарських занять. Підготовка доповідей до семінарських занять — важливий аспект ефективного засвоєння матеріалу лекцій, узагальнення опрацьованого матеріалу, підготовки до заліків та екзаменів. Доповіді студент може готувати і самостійно, і працюючи у парі чи групах. Ця робота може відбуватися і у формі виконання та презентації проектної роботи, у якій задіяна певна група студентів.

Розглянемо основні етапи підготовки доповіді з певної теми.

1. Формулювання мети та завдань виступу. Головне — правильно почати доповідь, чітко сформулювавши актуальність, окреслити причину та мету виступу, довести доцільність обговорюваного питання. Доповідач має привернути й утримувати увагу аудиторії, отже треба висловлюватися чітко, логічно, дотримуватися принципів науковості, систематичності, доступності.

2. Окреслення основних питань з теми. Основна частина доповіді повинна починатися з окреслення основних питань, їх короткої характеристики, треба знати необхідну інформацію з теми.

3. Критичне осмислення інформації та її подача у певному вигляді. Студент повинен чітко окреслити коло пошуку, бажано використовувати різні типи джерел інформації:

- бібліотечний фонд;
- бібліографію (каталоги, картотеки бібліотек);
- довідкову літературу (словники, довідники, енциклопедії);
- роботу у мережі Інтернет.

Студенти вивчають відповідні джерела, викладають суть проблеми, наводять докази, пояснення, міркування. Студенти повинні вміти давати визначення основних категорій і понять до визначеної семінарської теми. Слід пояснювати кожен аспект проблеми, підбирати переконливі цифри, факти, цитати, треба обов'язково критично ставитися до отриманої інформації, оцінюючи її актуальність, партійність (деякі джерела мають наукове значення, але несуть ідеологічне навантаження часів минулої епохи). Необхідно виробити власне ставлення до проблеми.

4. Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації). Пам'ятаймо, що доповідь без використання наочного показу буде сухою і нецікавою; треба передбачити, яким чином наочність буде демонструватись (у контексті доповіді чи слугуватиме фоном протягом доповіді; наочний показ може стати провідною ниткою доповіді, презентації).

5. Підбір цікавих конкретних фактів чи супроводу у контексті доповіді. Фактів має бути достатньо, але не можна перевантажувати ними доповідь, не відволікати від суті.

6. Обґрунтування висновків. Висновки у кінці доповіді — умова обов'язкова. Вимоги до їх формулювання: висновки мають бути лаконічними; актуальними; висновки повинні підкреслити мету, завдання

роботи; відображати основні етапи доповіді; коротко повторити основні визначення; з'ясувати рівень дослідження проблеми у науці, вказати, чи розкрита тема, перспективи її дослідження.

Пам'ятка студенту

Що потрібно для ефективної підготовки виступу за темою?

1. Формулювання мети та завдань виступу.
2. Окреслення основних питань з теми.
3. Пошук необхідної інформації з теми.
4. Критичне осмислення інформації та її подача у певному вигляді.
5. Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації).
6. Підбір цікавих конкретних фактів чи супроводу у контексті доповіді.
7. Обґрунтування висновків. 8. Чітке визначення часових меж виступу.

Цікавими та новими формами проведення семінарського заняття є дискусія, ток-шоу та дидактична (ділова) гра. Але їх ефективне проведення залежить від самостійної підготовки студентів окремих питань, а також — організації сценарію їх проведення.

Студенту необхідно знати та засвоїти на практиці основні правила ведення дискусії:

1. Говорити за чергою.
2. Не перебивати того, хто говорить.
3. Критикувати ідеї, а не доповідача.
4. Поважати інші думки.
5. Не висміювати товаришів.
6. Не змінювати тему дискусії.
7. Намагатися заохочувати до дискусії інших.

Робота організовується таким чином:

- Обирають та оголошують тему дискусії.
- Учасники діляться на “запрошених гостей” та “глядачів”, обирають ведучого.

- “Глядачі” ставлять запитання “запрошеним” не більше ніж 1 хв.
- “Запрошені” мають відповідати швидко та конкретно.
- Ведучий має право запитувати або переривати виступаючого через нестачу часу.

Дидактична гра вважається у дидактиці і формою, і методом навчання. Якщо гра триває протягом усього навчального заняття, вона є формою організації навчального процесу. Коли ж вона є лише засобом досягнення певної мети на занятті, це метод навчання. Гра може реалізовуватися і в рамках інших форм організації навчального процесу, наприклад, — семінарського заняття.

Отже, семінарські заняття у різних формах не тільки допомагають кращому засвоєнню матеріалу лекцій, а й вчать по-науковому викладати матеріал, самостійно готуватися до обговорення проблем, формують комунікативні, організаційні, інтелектуальні, інформаційні компетентності, готують до майбутньої роботи над науковою темою.

Реферат як форма організації самостійної роботи студент.

Реферат – це одна з форм організації навчально-дослідницької діяльності студента. Його призначення – розвиток пізнавальної самостійності студента, умінь самому набувати, поглиблювати, творчо переробляти і осмислювати професійно значущі знання. Крім того, це ще і форми контролю рівня професійної підготовки студентів, тому ці роботи виконуються з дотриманням єдиних вимог і правил. Вони виконуються у позанавчальний час і в терміни, встановлені викладачем. На написання реферату відводиться не менше місяця, починаючи із дня вибору і затвердження теми. Обсяг виконуваної роботи визначається кількістю сторінок машинописного тексту. Нормативні об’єми: не менше 8–10 сторінок.

Реферування використовується при підготовці до практичних і семінарських занять, до заліків та іспитів, а також як контрольна робота студента, який за певних причин відстав у процесі засвоєння навчальної дисципліни.

Реферат пишуть в одному екземплярі і після перевірки повертають виконавцю. Реферат — це письмова робота, де стисло викладено дослідження проблеми на основі вивчення і переробки теоретичного або емпіричного матеріалу.

Реферування призначене для освоєння прийомів, методів і засобів роботи з джерелами пізнання конкретної дисципліни. У рефераті не переказується зміст джерел, що вивчаються, а здійснюється їх аналіз, узагальнення, переструктурування, систематизація тощо.

Реферативна робота може виконуватися як на матеріалі теорії, так і на основі вивчення досвіду практичної діяльності. Іноді для написання буває досить вивчити і глибоко проаналізувати одне теоретичне джерело або описати досвід успішного застосування певного методу навчання конкретним викладачем.

Послідовне і якісне виконання реферату як форми навчальнодослідницької діяльності студента забезпечить формування методологічної, психологічної, педагогічної, організаційної і дослідницької культури як основи професійної компетентності.

Структура реферату: Вступ. Основна частина. Висновок. Список літератури. Додатки.

Вступ — це модель дослідження. Тут подається весь науковий апарат, яким керується дослідник, виконуючи пошукову роботу. На його основі науковий керівник аналізує якість виконання реферату чи іншої наукової роботи і оцінює, наскільки глибоко усвідомлена і розкрита актуальність теми, чи досягнута поставлена мета, чи правильно підбрані методи дослідження, чи грамотно вони використані. Вступ стверджує актуальність дослідження, містить опис наукового апарату залежно від типу роботи, мети реферування і методів дослідження. За обсягом — це приблизно 1/10 від усієї роботи (змістовної частини реферату, курсової або дипломної роботи).

Пам'ятка студенту. Як написати вступ до реферату

1. Визначте вид роботи, його основну мету.

2. Сформулюйте актуальність обраної теми.
3. Визначте мету реферування.
4. Правильно оберіть методи дослідження.

Основна частина реферату

Основна частина — це умовна назва опису всього дослідження, будується на основі спроектованого наукового апарату. Тут все повинно бути підпорядковано досягненню поставленої мети щодо перетворенню предмета дослідження обраними вами методами. Для написання основної частини складається план тексту як перелік основних положень, які належить розкрити.

План — це назви тих опорних параграфів, які визначаються. Кількість таких параграфів залежить від матеріалу, характеру тексту, особливостей навчальної дисципліни. Необхідно досягти відповідності за обсягом і ступенем складності.

Назви (заголовки) параграфів не можуть повторюватися і дублювати тему, вони повинні бути змістовними, відображати ідеї, що розкриваються в них. Їх призначення — спрямовувати увагу на конкретну ідею, конкретний матеріал.

Побудова основної частини реферату залежить від його обсягу, специфіки, змісту і поставленої мети. Найчастіше реферат не має глав, а тільки параграфи, які не діляться на підпараграфи. Іноді взагалі ніякого ділення на частини немає, а виконується цілісною роботою з внутрішньою логікою викладу змісту.

У виділених у рефераті параграфах немає загального заголовка, таким для них є тема реферату, зафіксована на титулі.

Пам'ятка студенту. Як написати основну частину реферату

1. Напишіть основний зміст роботи: дайте назви параграфам відповідно до типу роботи.
2. Визначте джерела інформації та способи їх пошуку.

3. Опрацюйте джерела і зробіть виписки, закладки у книжці, напишіть тези.

4. Дайте визначення основних понять.

5. Зробіть критичний огляд вивченої літератури з посиланнями на список літератури.

6. Виконайте практичну частину дослідження та опишіть її.

7. Використовуйте графіки, схеми, таблиці.

8. Дотримуйтесь наукової лексики. Висновки Кожне дослідження має висновки — епілог роботи, її завершальну частину, завдання якого показати, що мета, поставлена в дослідженні, досягнута, а гіпотеза доведена.

Існують різні види висновків: резюме; висновки; висновок.

Резюме — це короткий опис виконаної роботи, що виконується як перелік зробленого і висновків за главами. Найчастіше використовується при реферуванні.

Висновки — нові думки, а точніше висновки, зроблені на теоретичному або емпіричному матеріалі. Висновок — це комплексна форма завершення дослідження, що включає і резюме, і висновки. У висновках повинна бути оцінка теоретичної і практичної значущості роботи.

Вибір виду висновку залежить від таких аспектів, як:

- складність роботи: для реферату буває досить резюме, для курсової — висновків, а для дипломної — висновки;

- характер змісту роботи, тобто від того, які методи роботи були використані; чим складніше методи, тим доцільніше вибір висновків і навіть висновку;

- володіння автором технологією виконання цих видів завершення свого дослідження

Пам'ятка студенту

Якими повинні бути висновки чи резюме до реферату

1. Твердження про досягнення мети дослідження з короткими підтвердженнями.

2. Резюме як найкоротший огляд виконаної роботи.
3. Нові положення (ідеї, думки, оцінки).
4. Встановлення практичної значущості виконаного.

За стилем написання резюме чи висновки повинні бути лаконічними, чіткими, логічними, доказовими, переконливими. Треба пам'ятати про особливу увагу перевіряючого до вступу і висновків. Обсяг визначається характером роботи, не більше 1/10 частини всього тексту.

Список літератури.

Списком літератури завершується опис дослідження. Часто його називають бібліографією, але це не коректно. Список пишуть за висновками з нової сторінки. Кількість найменувань літератури, внесеної в список, залежить від форми дослідницької роботи. Норматив для реферату не менше 5 назв. Література, що вносять у список — це опубліковані теоретичні джерела, нормативно-правові документи, а також архівні матеріали. Згадується не тільки цитована література, але і прочитана, така, що безпосередньо стосується досліджуваної теми. Всі вказані в тексті автори і їх роботи повинні бути відмічені в цьому списку, зрозуміло, і процитовані праці. До списку літератури треба дописати роботи, присвячені дослідженню вашої теми, які виконали працюючі у вашому вузі педагоги, психологи, соціологи, історики, філософи та інші фахівці. Список літератури подається за алфавітним порядком, за першою літерою прізвища автора роботи, найменування документа або колективної праці, у якої немає точно певного авторства. Кожній роботі привласнюється свій порядковий номер, за яким виконують посилання в тексті роботи при цитуванні. Окрім імені автора і назви роботи, вказують вихідні дані: місце видання, найменування видавництва або організації, що видала рік видання, кількість сторінок у тексті.

Пам'ятка студенту. Як скласти список літератури

1. Протягом роботи над темою робіть бібліографічний опис джерел, з якими працюєте.

2. У список подавайте не тільки цитовану літературу, але і прочитану, що безпосередньо стосується досліджуваної теми.

3. Всі вказані і процитовані в тексті автори і їх роботи повинні бути у списку.

4. Список літератури оформлюють за алфавітним порядком.

5. Прослідкуйте за правильністю бібліографічного опису джерел.

6. Зробіть посилання у роботі відповідно до списку літератури.

Додаток – цей матеріал уточнює, ілюструє, підтверджує окремі положення дослідження і не належить до тексту основної частини, має доповнююче значення. Dodatok, як правило, притаманний дипломним роботам, зрідка рефератам і курсовим, його зміст визначається задумом дослідника.

Види додатків різноманітні: копії планів і програм; фотографії; тексти тестів і опитувальників; зразки дитячих малюнків і творів; приклади уроків; звіти; рапорти; документи або виписки з них; статuti; положення тощо.

Переважно додатків буває не менше двох. У них фіксують лише ті матеріали, на які посилаються в основному тексті. Зв'язок цих частин роботи обов'язковий. Кожному додатку привласнений свій номер, що поміщається в кінці роботи з продовженням загальної нумерації сторінок. Кожен додаток подається окремо. У додаток не виносяться статистичні таблиці, діаграми експериментів – вони входять безпосередньо в текст.

Матеріал додатку не враховується в обсязі роботи, вони не повинні перевищувати 1/3 всього тексту. Пропонуємо теми рефератів, які може обирати студент у готовому вигляді чи адаптувати залежно від обраного виду роботи. Якщо це реферат, тему можна звузити, розглянути певний її аспект. Окремі запропоновані теми можна обирати для наукової роботи.

Тематика рефератів

1. Авторитет жінки-матері в народній педагогіці.
2. Періодизація віку людини в народній педагогіці.
3. Роль українських народних дитячих пестушок та утішок у вихованні дитини.
4. Українська народна мораль у колискових піснях.
5. Народна мораль у поезії Лесі Українки.
6. Етнопедагогічний аспект творчості І.Я. Франка.
7. Т.Г. Шевченко про жінку-матір як вічного покровителя долі власних дітей.
8. Великий народний філософ Григорій Сковорода.
9. Етнопедагогічна творчість Бориса Грінченка.
10. Педагогічна народна велич Олександра Духновича.
11. Скарбниця української духовності Софії Русової.
12. Виховний ідеал у творчості Григорія Ващенка.
13. Сім'я в сучасних керівних документах про національну школу та національне виховання.
14. Гра, її роль та значення в масовій практиці народного виховання.
15. Питання сімейного виховання в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
16. Дитяча гра - невід'ємний компонент української етнопедагогіки.
17. Народна педагогіка про вирішальну роль перших років життя людини в її формуванні.
18. Засоби громадянського виховання учнів загальноосвітньої національної школи.
19. Ідея громадянського виховання в українській національній педагогіці.
20. Емоційний компонент як складова української громадянськості.
21. Конституційні засади громадянського виховання засобами української літератури.
22. Передовий педагогічний досвід громадянського виховання школярів.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте спільні й специфічні риси народної педагогіки, етнопедагогіки та педагогіки. Відобразіть графічно їх взаємозв'язки.
2. Спробуйте визначити етапи (періоди) чи ключові моменти у розвитку української етнопедагогіки.
3. Розкрийте значення використання досвіду української етнопедагогіки у реформуванні сучасної національної системи освіти й виховання.
4. К.Д. Ушинський сказав: "...виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях чи запозичені в іншого народу...". Як Ви розумієте цю думку вченого? Відповідь обґрунтуйте.
5. З давніх-давен в Україні відома настанова: "Якщо твої плани розраховані на рік – сік жито, якщо на десятиліття – саджай дерево, якщо на віки – виховуй дітей". Проаналізуйте цю настанову, розкрийте її зміст.
6. Проаналізуйте наведені прислів'я з огляду врахування у процесі виховання природних задатків: "Кожна пташка свою пісню співає і своє гніздечко має", "Соловей може вирости у воронячому гнізді, але каркати не навчиться", "Яке коріння, таке й насіння".
7. Розкрийте зміст принципу гуманізму народного виховання й реалізацію його положень у виховній діяльності сучасної школи, сім'ї, оточення. Наведіть українські прислів'я, які відображають його зміст.
8. Проаналізуйте принцип народності виховання й реалізацію його положень у виховній діяльності сучасної школи, сім'ї, оточення. Наведіть українські прислів'я, які відображають його зміст.
9. Розкрийте сутність принципу ... (виберіть самостійно) виховання й реалізацію його положень у виховній діяльності сучасної школи, сім'ї, оточення. Наведіть українські прислів'я, які відображають його зміст.

10. Охарактеризуйте результативність використання методів народного виховання (на вибір студента) у практичній виховній роботі з дітьми.
11. Проаналізуйте дієвість методів переконання, які має у своєму арсеналі народна педагогіка.
12. Дослідіть народну систему методів стимулювання культурної поведінки. Проаналізуйте її з огляду наявних сучасних методів виховання, що складають групу методів стимулювання діяльності і поведінки.
13. Опрацюйте законодавчі акти України, які обумовлюють систему національного виховання (Концепція громадянського виховання, Концепція безперервної системи національного виховання, Концепція національного виховання та ін.). Який він – сучасний ідеал національного виховання?
14. Розумове виховання як невід’ємний компонент української народної педагогіки. Підберіть афоризми, прислів’я, мудрі сентенції українського народу, які б засвідчували цінність знання, розуму, мудрості людини.
15. Загадка як один із засобів розумового виховання у народній педагогіці. Зробіть підбірку загадок які б відображали засоби отримання знань, атрибути навчання.
16. Використання казок у розумовому вихованні. Проаналізуйте механізм психолого-педагогічної дії казки на розумовий розвиток дитини.
17. Проаналізуйте дієвість використання у розумовому вихованні сучасних учнів народних прислів’їв, приказок, афоризмів.
18. Розробіть структурно-логічну схему, яка б відображала сутність розумового виховання, його завдання, принципи, шляхи і засоби.
19. Розкрийте психолого-педагогічний механізм підготовки дитини до праці в українській народній педагогіці.
20. Розробіть структурно-логічну схему, яка б відображала сутність трудового виховання, його завдання, основні етапи і засоби.

21. Проаналізуйте підходи до трактування понять “ мораль”, “духовність” у філософській, психолого-педагогічній літературі. Визначте місце моралі і духовності в українській етнопедагогіці.
22. Розрийте сутність основних принципів морального кодексу українського народу. Проаналізуйте реалізацію його положень у виховній діяльності сучасної школи, сім’ї, оточення (на конкретних прикладах). Наведіть українські прислів’я, які відображають зміст основних принципів морального кодексу.
23. Відтворіть еталон людської моралі української етнопедагогіки.
24. Розробіть структурно-логічну схему, яка б відображала сутність морального виховання, його принципи, методи, засоби і прийоми.
25. Розкрийте суть і завдання естетичного виховання в українській етнопедагогіці.
26. Проаналізуйте підходи до трактування понять “ естетичне почуття”, “естетичний смак”, “естетична потреба” у філософській, психолого-педагогічній літературі. Визначте місце естетичного виховання в українській етнопедагогіці.
27. Розкрийте сутність мовленнєвого етикету як засобу естетичного народного виховання.
28. Наведіть українські прислів’я, чи уривки з українського епосу, які в центр уваги ставлять красу природи як засіб прилучення до прекрасного.
29. Розкрийте значення маминої колискової пісні як засобу початкового естетичного впливу на дитину.
30. Дитячі іграшки як засіб формування естетичних уподобань дітей: минуле, сучасність, майбутнє.
31. Дослідіть здобутки народної архітектури з позиції засобу естетичного народного виховання.
32. Визначте місце музики у системі естетичного виховання народної педагогіки.

33. Проаналізуйте наведені прислів'я з позиції взаємозв'язку естетичного виховання з іншими засобами формування особистості: "Здоров'я, розум і сопілка – мудра спілка", "Як музика іскриста, то й душа чиста".
34. Розробіть структурно-логічну схему, яка б відображала систему естетичного виховання народної педагогіки.
35. Розкрийте сутність фізичного виховання, його завдання в українській народній педагогіці.
36. Проаналізуйте аспекти фізичного виховання у народній педагогіці.
37. Розкрийте сутність козацької системи тілесного виховання.
38. Розробіть структурно-логічну схему, яка б відображала сутність фізичного виховання, його принципи, методи, засоби і прийоми.
39. Опишіть методику проведення народної гри (на вибір студента) у середовищі дошкільнят.
40. Опишіть методику проведення народної гри (на вибір студента) у групі дітей молодшого шкільного віку.
41. Опишіть методику проведення народної гри (на вибір студента) у групі дітей-підлітків.
42. Опишіть методику проведення народної гри (на вибір студента) у середовищі молоді.
43. Розкрийте сутність принципу натуралізму родинного виховання в українській етнопедагогіці. Простежте реалізацію цього принципу на прикладі декількох поколінь Вашої родини.
44. Розкрийте сутність принципу раціоналізму родинного виховання в українській етнопедагогіці. У чому, на Вашу думку, полягає педагогічна доцільність його дотримання.
45. З'ясуйте сутність поняття "евдемонізм", використовуючи філософську та психолого-педагогічну літературу. Проаналізуйте евдемонізм з позиції принципу родинного виховання в українській етнопедагогіці.
46. Визначіть пріоритети сучасного родинного виховання.

47. Прочитайте працю М. Грушевського “Дитина в звичаях і віруваннях українського народу”. Зробіть на неї рецензію. Зазначте моменти, які Вас найбільше вразили.
48. Дослідіть історію виникнення етнополітоніма “Україна” та етноніма “українець”.
49. Опишіть традиції та обрядовість Вашої сім’ї, села чи місцевості.
50. Наведіть народні напуття дітям, які ви знаєте. Розкрийте їх сутність.
51. Наведіть конкретні приклади впливу засобів народної педагогіки на Ваше виховання.
52. Як Ви розумієте вислів: “Долю кожної людини вирішують три любові – любов до дітей, любов до праці, любов до Батьківщини”. Відповідь обґрунтуйте.
53. Ознайомтеся з творами Г. Сковороди “Вбогий жайворонок”, “Жайворонки”, “Ворона і чиж”. З’ясуйте, у чому полягає їх педагогічна цінність.
54. Дослідіть сутність авторитету жінки-матері у народній педагогіці.
55. Наведіть можливі шляхи, форми та методи реалізації козацької педагогіки в сучасному виховному процесі.
56. Проаналізуйте діяльність дитячо-юнацьких організацій (н-д, “Джура”, “Січ”) з позиції відтворення козацьких традицій у Вашому регіоні.
57. Підготуйте розгорнутий сценарій виховного заходу, використовуючи народознавчий матеріал з різних інформаційних носіїв, на одне з свят весняного / літнього / осіннього / зимового циклу для конкретної вікової групи.
58. Розробіть календарне планування виховної роботи для конкретного класу загальноосвітньої школи на засадах української етнопедагогіки.
59. Розкрийте сутність народознавчого підходу до виховання учнівської молоді в педагогіці народознавства.
60. Розкрийте сутність людинознавчого підходу до виховання учнівської молоді в педагогіці народознавства.

61. Розкрийте сутність особистісного підходу до виховання учнівської молоді в педагогіці народознавства.
62. Проаналізуйте підходи до трактування понять “етнопедагогіка”, “педагогіка народознавства”, “педагогіка”, спробуйте відобразити графічно їх взаємозв’язки. Зазначте спільні й характерні особливості кожної з дефініцій.
63. Охарактеризуйте народознавчу складову навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи, у якій Ви навчалися. Зазначте відношення учнів до форм і методів народознавчої роботи.
64. Розкрийте сутність ідей народної педагогіки у творчості Т. Шевченка.
65. Охарактеризуйте взаємозв’язок педагогічних ідей Ю. Федьковича з народною педагогікою.
66. Дослідіть народне підґрунття педагогічної, етнографічної та фольклорної діяльності Б. Грінченка.
67. Розкрийте сутність поглядів О. Духновича на освіту й виховання підростаючого покоління з позиції народної педагогіки.
68. Проаналізуйте концепцію розвитку української національної школи авторства С. Русової. Наведіть педагогічні думки, які Вас вразили. Чому?

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Виконання індивідуальних практичних завдань є одним із важливих елементів навчально-пізнавальної діяльності студентів. Суть індивідуальної роботи полягає у виконанні завдань до тем лекційного курсу у формі **проєкту** з метою повторення й глибшого засвоєння навчального матеріалу, його застосування на практиці.

Проектний метод – це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку креативного мислення й одночасно формування визначених особистісних якостей. Три «кити», на яких тримається ця технологія: самостійність, діяльність, результативність. Робота над навчальним проєктом передбачає розв'язання проблемних ситуацій, що потребує від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на розробку оптимальних шляхів його реалізації, незмінний публічний захист і аналіз підсумків.

Вимоги до організації проєкту:

- Наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку.
- Практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів.
- Самостійна індивідуальна діяльність.
- Визначення кінцевих цілей спільних чи індивідуальних проєктів.
- Визначення базових знань із різних галузей, необхідних для роботи над проєктом.
- Структурування змістовної частини проєкту із зазначенням поетапних результатів).
- Використання дослідницьких методів.
- Результати виконаних проєктів повинні бути матеріальними, тобто оформленими у визначений спосіб (презентація).

Тематика індивідуальних завдань

1. Вплив народної педагогіки на розвиток педагогічної науки.
2. Значення української етнопедагогіки у становленні й реформуванні сучасної національної системи освіти й виховання.
3. Критерії визначення вихованості людини у народній педагогіці.
4. Народна педагогіка про самовиховання і перевиховання в житті людини.
5. Образ досконалої людини в українській етнопедагогіці.
6. Основи виховного ідеалу за працею Г. Ващенко “Виховний ідеал”.
7. Провідні напрями родинного виховання.
8. Сучасна сім'я, її функції, статус, характерні ознаки.
9. Сімейна обрядовість, пов'язана з дітьми, її педагогічна доцільність.
10. Кодекс лицарської честі. Кодекс лицарської звитяги.
11. Шляхи, форми та методи реалізації козацької педагогіки в сучасних умовах.
12. Система народних метеорологічних знань.
13. Народні знання та погляди у галузі медицини.
14. Загальна характеристика народних традицій, свят, обрядів.
15. Регіональні традиції, свята.
16. Уроки та позакласні виховні заходи народознавчого спрямування.
17. Критерії ефективності виховної діяльності педагога сучасної національної школи.
18. Проблеми етнічності і нації в контексті глобалізації і побудови інформаційного суспільства.
19. Проблемна галузь етнопсихології.
20. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань.
21. Етнос і культура як об'єкти психологічного вивчення.
22. Ідеї етнопсихології в античній філософії.

23. Геродот як родоначальник етнічного напрямку в історії і психології.
24. Ідеї етнопсихології в філософії Нового часу.
25. Психології народів”: теорії і концепції.
26. Основні психолого-антропологічні концепції кінця XIX – почат XX ст.
27. Концепція психологічної природи мови А.А. Потебні.
28. Українська національна школа в етнопсихології: історія і сучасність.
29. Сучасні дослідження в галузі етнопсихології в Україні.
30. Особливості і стадії формування особистості дитини в монокультурному і полікультурному середовищі.
31. Основні концепції національного характеру в антропології і психології: порівняльний аналіз.
32. Традиційні обрядовість, вірування і повір’я українців.
33. Етнічний склад і розселення українців.
34. Українська діаспора в історії етнопсихології.
35. Особливості формування української культури в діаспорі.
36. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
37. Націоналізм і патріотизм в Україні: історія і сучасність.
38. Міжетнічна напруженість як соціально-психологічний феномен.
39. Етнопсихологічні проблеми адаптації вимушених мігрантів.
40. Ксенофобія і мігрантофобія: причини і форми прояву.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Відповідно до Положення про кредитно-трансферну систему організації навчального процесу, формами контролю знань студентів є поточний та підсумковий контроль. Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з кожної дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань. Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Поточний модульний контроль (ПМК) – полягає в тому, що студенти опрацьовують курс самостійно, беруть активну участь на практичних заняттях, готують реферативні повідомлення, виконують завдання для самостійної роботи. Перевірка виконання практичних завдань для самостійної роботи проводиться шляхом контролю за правильним та своєчасним виконанням завдань. Поточна модульна оцінка знань дає можливість отримати підсумкову оцінку за наслідками роботи упродовж семестру до проведення семестрового заліку. Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, умінь самостійно опрацьовувати тести, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Підсумковий контроль (ПК) проводиться у вигляді заліку на останньому практичному занятті, являє собою інтегровану оцінку засвоєння знань. Підсумкова оцінка враховує відвідування студентом лекційних, практично-семінарських занять; виступи, презентації, доповнення під час роботи в групах на практичних заняттях; участь у дидактичних іграх, тренінгах; написання рефератів, виконання індивідуальних завдань

(підготовка повідомлень за матеріалами періодичних видань із соціальної педагогіки за темами відповідно до навчального плану).

Завданням підсумкового контролю (екзамену) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

При комплексній оцінці успішності викладач визначає види робіт та критерії оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, відведених навчальним планом, контингенту студентів.

Критеріями оцінювання можуть бути:

а) під час усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, посібників, журналів, інших видань);
- аналітичні думки, уміння робити порівняння, висновки.

б) під час виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання; цілісність,
- систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (слайдів, приладів, схем).

Відповідно до Положення про кредитно-трансферну систему організації навчального процесу, оцінювання успішності студентів з навчальних дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік, такий: студенту ставиться «зараховано» за умови, що за результатами поточного

контролю знань він отримав 60 і більше балів за один кредит; якщо за результатами поточного контролю знань студент отримав менше 60 балів за кредит, він має право поліпшувати результати поточного контролю під час рейтингових тижнів. Для визначення ступеня оволодіння навчальним матеріалом з подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів.

Високий рівень – студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Під час відповіді висвітлює сучасні точки зору, власний погляд на проблему, прослідковуються систематичність знань, самостійність викладу, зв'язок з іншими предметами. Відповідь повна, підкріплена прикладами, за можливістю практичним досвідом роботи.

Достатній рівень – студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та умінь для формулювання висновків, допускає несуттєві неточності. Під час відповіді на питання може бути відсутня емоційність, яскравість; студент порушує логіку викладу, не завжди присутній власний погляд на проблему, але теоретичний матеріал засвоєний, зберігається класичне знання матеріалу, студент не завжди творчо підходить до вирішення завдань.

Задовільний рівень – студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання лише у стандартних ситуаціях. Під час відповіді простежуються недостатньо повні знання на поставлене запитання, студент не спирається на практичний досвід, на власні спостереження, відсутній системний виклад матеріалу, спостерігаються неточності; студент недостатньо грамотно користується методичними рекомендаціями, лекційними та іншими матеріалами.

Низький рівень – простежується недостатньо повне, поверховофрагментарне знання матеріалу; студент не спирається на практичний досвід, на власні спостереження, відсутні системність викладу; студент слабо орієнтується та плутає поняття, визначення, спостерігаються неточності та помилки під час відповіді; студент недостатньо грамотно користується інструктивно-методичними матеріалами, лекційною та іншою інформацією.

Незадовільний рівень – студент дуже слабо орієнтується в навчальному матеріалі, плутає поняття, допускає багато помилок; практично не володіє навчальним матеріалом, не розуміє понять та визначень.

Для виставлення екзаменаційних та залікових оцінок, захистів звітів з практики, курсових та кваліфікаційних робіт використовується розширена шкала підсумкового контролю.

Накопичувальна шкала балів

<i>Проміжок за накопичувальною бальною шкалою</i>	<i>Оцінка за розширеною шкалою</i>
90-100	відмінно
80-89	дуже добре
70-79	добре
60-69	задовільно
50-59	достатньо
35-49	незадовільно
1-34	неприйнятно

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, залікових книжок (індивідуальних навчальних планів) студентів та іншої академічної документації. Оцінки за розширеною шкалою виставляються на підставі накопичуваної бальної шкали вищого навчального закладу.

У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачу та комісії. У разі отримання оцінки «неприйнятно» студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну в наступному навчальному періоді. Повторне вивчення дисциплін планується за рахунок власного часу студента і не фінансується з бюджетних коштів. Під час

повторного вивчення відповідний навчальний компонент відноситься до індивідуального навчального плану наступного навчального періоду. Повторне вивчення вибіркової дисципліни може бути замінено вивченням іншої вибіркової дисципліни відповідного циклу та обсягу. Середній бал для розрахунку стипендій та зведених академічних показників розраховується з використанням еквівалента оцінки за п'ятибальною шкалою.

Еквівалент оцінки за п'ятибальною шкалою

<i>Оцінка за розширеною шкалою</i>	<i>Оцінка за п'ятибальною шкалою</i>
відмінно	5
дуже добре	4,5
добре	4
задовільно	3,5
достатньо	3
незадовільно	2
неприйнятно	1

Виконання студентом завдань поточного контролю є обов'язковим етапом вивчення навчальної дисципліни.

Об'єктом поточного контролю знань студента є:

- виконання студентом змістовних модульних завдань;
- систематичність роботи студента протягом семестру під час вивчення програмного матеріалу дисципліни.

Модульний контроль проводиться на останньому занятті модуля з метою діагностики досягнення цілей навчання. Під час виконання змістових модульних завдань оцінюються: результати тестування, виконання письмових завдань під час проведення контрольних робіт, курсових проєктів, захист опорних конспектів, звітів та оглядів, виконання індивідуальних завдань, розв'язання практичних ситуацій (кейсів), інші завдання.

Під час контролю систематичності та активності навчальної діяльності студентів оцінюється: участь в обговоренні питань на семінарах, якість опрацювання завдань для самостійного вивчення, підготовка та презентація

рефератів, участь у студентських конференціях, гуртках, наукових конкурсах та олімпіадах, інші форми.

За результатами поточного контролю знань, умінь та навичок студентів (з урахуванням систематичності й активності роботи та виконання модульних завдань) визначається поточний рейтинговий бал. У разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право за дозволом декана факультету скласти їх до закінчення останнього практичного (семінарського) заняття. Порядок складання визначає викладач.

Система оцінювання роботи студентів з дисципліни

Контроль рівня засвоєння навчального матеріалу здійснюється відповідно до положення щодо системи рейтингової оцінки знань студентів. Під час вивчення курсу «Українська етнопедагогіка та етнопсихологія» застосовується наступна система оцінки роботи студентів денної та заочної форм навчання.

1. Оцінювання роботи та знань студентів здійснюються упродовж семестру в усній формі під час участі студентів на семінарських і практичних заняттях за переліком питань до семінарських занять і питань для самоконтролю. Максимальна оцінка за участь на таких заняттях складає 5 балів. Сумарна оцінка за участь студентів на семінарських і практичних заняттях складає максимум 50 балів.

2. Написання контрольної роботи, максимальна оцінка за виконання якої складає – 30 балів.

3. Самостійна робота студента – підготовка вибіркового завдання з різних тем курсу (за вибором студента). Максимальна оцінка за самостійну роботу – 10 балів.

4. Виконання індивідуального завдання – 10 балів.

4. Підсумковий контроль знань проводиться у вигляді заліку.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно	незараховано (з можливістю повторного складання)
1-34	F	незадовільно	незараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Семінарське заняття	(5-бальна шкала оцінювання) Загальна кількість балів - 50
Самостійна робота	10
Індивідуальне завдання	10
Контрольна робота	30
Залік/максимальна кількість балів	100 Сума набраних балів з усіх форм роботи впродовж семестру

Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів, з них: 50 балів за поточне оцінювання 30 балів – за контрольну роботу 10 балів – самостійну роботу 10 балів за виконання індивідуального завдання. По завершенні теоретичного навчання середнє арифметичне усіх отриманих оцінок на семінарських заняттях у 5-бальній шкалі множиться на ваговий коефіцієнт 10, відповідно – максимальний бал за усі отриманні заняття у підсумку може скласти 50 балів.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань і завдань.
Семінарські заняття	Максимальна оцінка – 50 балів

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З КУРСУ

1. Зміст понять «педагогіка», «народна педагогіка», «етнопедагогіка», їх взаємозв'язок.
2. Мета, структурні компоненти української етнопедагогіки.
3. Основні принципи і засоби української етнопедагогіки.
4. Виховний ідеал у творчості педагога і психолога Г. Ващенко.
5. Народна характеристика дітей, їх вікова періодизація.
6. Місце, статус дітей, проблема дитинства в українській народній педагогіці.
7. Суть народного дитинознавства, його основні компоненти.
8. Народна дидактика, її мета і зміст.
9. Знання і навчання в народній дидактиці.
10. Народні принципи, методи, прийоми, форми організації навчання.
11. Методи, засоби і прийоми розумового виховання в українській етнопедагогіці.
12. Методи, засоби і прийоми морального виховання в українській етнопедагогіці.
13. Завдання трудового виховання, його основні принципи і засоби.
14. Фізичне виховання, його засоби, прийоми і завдання в українській народній педагогіці.
15. Методи, засоби і прийоми естетичного виховання українській народній педагогіці.
16. Місце і роль народного календаря в національній системі виховання.
17. Зміст поняття «педагогічна культура», її компоненти.
18. Народна педагогіка в працях Костянтина Ушинського.
19. Великий народний філософ Григорій Сковорода.
20. Тарас Шевченко – борець за народні ідеали.
21. Етнопедагогічна творчість Бориса Грінченка.
22. Педагогічна народна велич Олександра Духновича.

23. Скарбниця української духовності Софії Русової.
24. Народна педагогіка у творчості Василя Сухомлинського.
25. Початок формування українського народу як етнічної спільності.
26. Антропологічні риси українців, їхні прикмети.
27. Український народний характер, світогляд, українська вдача.
28. Історико-етнографічне районування України та етнографічні групи українського народу.
29. Предмет і структура етнічної психології. Поняття етнопсихології.
30. Основні поняття етнопсихології: „етнос”, „етнічність”, „нація”, „психічний склад нації”, „національний характер”, „етнічні стереотипи”, „етнічний конфлікт”, „етноцентризм”, „етнічні установки”, „культура”.
31. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань.
32. Формування етнопсихології як самостійної дисципліни. Психологія народів (М. Лацарус, Г. Штейнталь, В. Вундт).
33. Розвиток етнопсихології в Україні (М. Костомаров, О. Потебня, Д. Овсяннико-Куликовський).
34. Етнопсихологія нашого часу. Психоаналітичний підхід до дослідження культури (З. Фрейд, Е. Фромм, Е. Еріксон, Г. Деветро, А. Бандура).
35. Роль соціальних факторів у формуванні національного характеру (Д. Юнг).
36. Основні методологічні принципи етнопсихології.
37. Підходи до етнопсихологічних досліджень.
38. Конкретні методи і прийоми етнопсихологічного дослідження.
39. Додаткові методи в етнопсихології.
40. Етнокультурна варіативність соціалізації.
41. Етнографія дитинства. Вплив культури на розвиток дитини
42. Етнопсихологічні теорії особистості.
43. Психологічна характеристика етнічних груп.

44. Національний характер. Підходи до дослідження національного характеру. Зміст національного характеру.
45. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації.
Визначення ментальності
46. Розвиток і трансформація етнічної ідентичності. Основні компоненти етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності.
47. Національний характер: визначення, основні ознаки.
48. Авторські концепції українського національного характеру.
49. Самостійні етнічні типи у регіонах України. Особливості галичан.
50. Чинники українського національного характеру.
51. Міжетнічні відносини. Сутність міжетнічних відносин. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин.
52. Етноцентризм. Проблема етнічної установки в етнопсихології.
Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
53. Етнічні стереотипи. Основні властивості етнічних стереотипів. Роль етнічних стереотипів у міжгруповому сприйманні.
54. Етнічні конфлікти. Соціальні причини етнічних конфліктів: Види етнічних конфліктів.
55. Психологічні фактори засвоєння особистістю нового культурного середовища.
56. Наслідки міжкультурних контактів.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Поняття педагогіка, народна педагогіка, етнопедагогіка та їх співвідношення.
2. Ретроспектива розвитку української етнопедагогіки.
3. Структура української етнопедагогіки.
4. Основні принципи і засоби української етнопедагогіки, їх практичне застосування в сучасних освітніх умовах.
5. Народні уявлення про сутність виховання. Мета, зміст та основні чинники виховання. Провідні принципи народного виховання. Засоби, методи та основні форми виховання.
6. Самовиховання у житті людини, його методи і засоби.
7. Народна мудрість про роль, статус, ознаки, функції сім'ї.
8. Характерні риси народного ідеалу сім'ї.
9. Місія батька і матері по відношенню до дітей.
10. Завдання й провідні принципи родинного виховання. Провідні напрями родинного виховання.
11. Народна педагогіка про місце і статус дитини в соціальному житті.
12. Проблема дитини в українській народній педагогіці.
13. Сутність народного дитинознавства.
14. Народні обереги дитинства й материнства.
15. Сімейна обрядовість, пов'язана з дитиною.
16. Вікова періодизація та народна характеристика дітей.
17. Сутність, специфіка й основні завдання козацької педагогіки.
18. Ступені козацької педагогіки. Поняття козацької духовності, її ознаки.
19. Система цінностей козацької духовності. Основні компоненти козацької духовності.
20. Творче використання досвіду козацької педагогіки як один з ефективних шляхів вдосконалення сучасної національної системи виховання.

21. Сутність поняття народна дидактика, її мета.
22. Зміст освіти в народній дидактиці. Характеристика завдань навчання.
23. Принципи народної дидактики.
24. Класифікація методів навчання у народній дидактиці.
25. Форми організації навчання у народній дидактиці.
26. Використання досвіду народної дидактики у навчально-виховному процесі сучасної національної школи.
27. Виховні традиції народного календаря.
28. Весняні дати і свята, їх виховна роль.
29. Народні свята літнього циклу, їх педагогічний потенціал.
30. Осінні дати і свята, їх виховні можливості.
31. Народні свята зимового циклу, їх виховний вплив.
32. Місце народного календаря у сучасній національній системі виховання.
33. Сучасні підходи до розв'язання виховних проблем у загальноосвітній школі.
34. Сутність понять народознавство, педагогіка народознавства.
35. Принципи і підходи до виховання учнівської молоді в педагогіці народознавства.
36. Зміст народознавчої роботи, її основні компоненти.
37. Використання ефективних форм народознавчого спрямування (народні звичаї, обряди, традиції) у навчально-виховному процесі школи.
38. Поняття етнопсихології, предмет етнопсихології, в'язок етнопсихології з іншими науками.
39. Психологія народів.
40. Розвиток етнопсихології в Україні.
41. Основні методологічні принципи етнопсихології.
42. Метод спостереження в етнопсихології. Метод експерименту в етнопсихології. Біографічний метод в етнопсихології. Метод аналізу етнічних стереотипів.

43. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки: соціалізація, наслідування, ідентифікація, інкультурація, культурна трансмісія.
44. Етнографія дитинства.
45. Етнокультурна варіативність пубертату й „перехід у світ дорослих”.
46. Психологічна характеристика етнічних груп (національна свідомість і самосвідомість, національний характер, психічний склад етносу, ментальність, етнічна ідентичність).
47. Національний характер. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Етнічна ідентичність.
48. Національно-психологічні особливості українського народу. Психічний склад української нації.
49. Національний характер українців: визначення, основні ознаки.
50. Концепції українського національного характеру В. Яніва.
51. Д. Чижевський про риси українського національного характеру.
52. Самостійні етнічні типи у регіонах України.
53. Особливості галичан як етнічного типу.
54. Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.
55. Міжетнічні відносини. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин.
56. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.
57. Етнічні стереотипи. Методи дослідження етнічних стереотипів.
58. Етнічні конфлікти. Умови виникнення етнічних конфліктів.
59. Теорії виникнення етнічних конфліктів. Види етнічних конфліктів.
60. Методи подолання етнічних конфліктів.
61. Етнічні пересування і міграції.
62. Адаптація до нового культурного середовища.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азьомов В. Духовна архетипна система етнонаціонального у викладанні української літератури в загальноосвітній школі/ В. Азьомов // Укр. мова і л-ра в школі . 2016. N 4. С. 31-37.
2. Березюк О. Етнопедagogіка: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2015. 172 с.
3. Берри Дж. В. Кросс-культурная психология. Исследования и применение / Берри Дж. В., Пуртинга А.Х., Сигалл М.Х., Дасен П.Р.; Х., 2007.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків. Полтава. 1994. 208 с.
5. Веретенко І. М. Традиції підтримки сім'ї в українських громадах/ І. М. Веретенко // Соц. педагогіка: теорія та практика. 2012. N 4. С. 95-101.
6. Вовк Х. Студії з Української етнографії та антропології. Київ : «Мистецтво», 1995. 335 с.
7. Волков Г.Н. Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. И высш. Пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 1999. 168 с.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу. Київ. 1991. 902 с.
9. Гавриш Н. П. Національне виховання учнівської молоді / Ніна Гавриш, Ганна Ситник. К. : Шк. світ, 2011. – 125 с.
10. Гоголь Н. Виховний потенціал української народної пісні у творах Олександра Довженка / Н. Гоголь // Рідна шк. 2019. N 5/6. С. 31- 35.
11. Гордійчук О.Є. Моральне виховання молодших школярів засобами етнопедagogіки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук / О.Є. Гордійчук. К., 2008. 21 с.

12. Дерев'янюк Н. Формування громадянської культури особистості школяра: навч.-метод. Посібник / За ред. В.Костіва, Нац.акад.пед.наук України. Ін-т вищ.освіти. К. : Праймдрук, 2011. 350 с.
13. Євтух В.Б., Марушкевич А.А., Дем'яненко Н.М., Чепак В.В. Етнопедагогіка. Ч. I: Навч. пос. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. 149 с.
14. Ковбас Б. Родинна педагогіка : у 3 т. Івано-Франківськ. 2006.
15. Кубай Н. О. Виховуємо традиціями українського козацтва: навч. посіб. / Н. О. Кубай, О. В. Кубай. Львів : Новий Світ-2000, 2018. 254 с.
16. Лойко Л.І. Етнополітична суб'єктність громадянських організацій етнічних меншин України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. політ. наук / Л.І. Лойко. К., 2006.
17. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання: Навч. посібн / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К.: Знання, 2006. 324 с.
18. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Левківський ; М-во освіти і науки України. К. : Центр навч. л-ри, 2003. 360 с.
19. Лозко Г. С. Українське народознавство: навч. Посібник. Т.: Мандрівець, 2011. - 512 с.
20. Лупул Т. Я. Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націотворення: монографія / Т. Я. Лупул. Чернівці, 2010.
21. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія. Навчальний посібник. К.: МАУП, 2002. 144 с.
22. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. К. : Знання, 2006. 448 с.
23. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка: навч. посібник / Л. М. Маєвська ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Херсон : ОЛДІ -ПЛЮС, 2014. 287 с.

- 24.Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посібник / С. П. Максимюк. К. : Кондор, 2005. 670 с.
- 25.Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: навч. посібник / В. А. Мосіяшенко. 3-тє вид., стер. Суми : Унів. кн., 2013. 174 с.
- 26.Пелагеша Н.Є. Україна в смислових війнах постмодернізму: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації / Н.Є. Пелагеша. К.: НІСД, 2008.
- 27.Павленко Л. Прислів'я, що виховують і навчають/ Л. Павленко В. Сафронова // Початкова шк. 2020. N 5/6. С. 50-52.
- 28.Пахомова, О. Проблема соціального виховання: використання засобів української народної педагогіки в науково-педагогічній літературі / О. Пахомова // Соц. педагог. Шкільний світ. 2019. N 3. С. 1420.
- 29.Пелагеша Н.Є. Трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. політ. наук / Н.Є. Пелагеша. К., 2009.
- 30.Плакида Н. Формування національної самосвідомості учнів на уроках української літератури: під час вивчення життя і творчості Уласа Самчука / Н. Плакида // Рідна шк. 2016. N 10. С. 35-37.
- 31.Пономаренко Т. Л. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник для студентів / Т. Л. Пономаренко, Цимбал Л.М. Миколаїв : Вид-во ПСІ КСУ, 2004. 98 с.
- 32.Радул О. Народна педагогіка східних слов'ян про вікові періоди життя дитини / О. Радул // Рідна шк. 2017. N 3/4. С. 51-56.
- 33.Ржепецький Л. А. Етнопсихологія українського народу. Короткий курс лекцій, семінарських, практичних та індивідуальних занять: навчально-методичний посібник для викладачів і студентів / Л. А. Ржепецький. Миколаїв : Світ Плюс, 2005. 20 с.
- 34.Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ : Видавництво ім. О. Теліги, 2003. 328с.

- 35.Саух П. Культурно-національна самоідентифікація освіти: український контекст / П. Саух // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2020. Вип. 1. С. 116-120.
- 36.Світельська-Дірко С. В. Виховання ціннісних орієнтацій молодших школярів засобами казки в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : автореф. дис. / Світельська-Дірко Світлана Володимирівна. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 20 с.
- 37.Сележан Й. Ю. Основи національного виховання. Українознавство: історичний, філософсько-релігієзнавчий аспекти : хрестоматія / Йосип Сележан. Чернівці : Книги-XXI, 2006. 306 с.
- 38.Савицька О.В. Етнопсихологія : навч. посібник. Київ : Каравела, 2011. 263 с.
- 39.Сичевська Л. Є. Козацька спадщина як етнокультурний фундамент для сучасного виховання обдарованої особистості // Освіта та розвиток обдарованої особистості : наук.-метод. журнал. 2017. N 3. С. 30-34.
- 40.Сичевська Л. Є. Міжособистісне спілкування у "Козацькій світлиці" як чинник зародження прогресивних ідей // Освіта та розвиток обдарованої особистості : наук.-метод. журнал. 2017. N 5. С. 21- 26.
- 41.Сичевська Л. Є. Формування у молоді позитивного ставлення до козацтва, козацьких звичаїв і традицій / Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // Освіта та розвиток обдарованої особистості : наук.-метод. журнал. 2017. N 4. С. 27-30.
- 42.Скільський Д. М. Історія української педагогіки : ілюстров. навч. посіб. / Д. М. Скільський ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Тернопіль : Навч. кн. Богдан, 2012. 336 с.
- 43.Ткаченко О. Ігровий дитячий фольклор у змісті етнопедагогічної компетентності вчителя-вихователя / О. Ткаченко // Рідна шк. 2017. N 3/4. С. 57-61.
- 44.Черепанова С. О. Філософія родознавства: Навч. посіб. К.: Т-во „Знання”, КОО, 2008. 460 с.

- 45.Юр'єва К.А. Порівняльно-культурологічна етнопедагогіка у боротьбі з міфами педагогічної свідомост / К.А. Юр'єва // ПостМетодика / Гол. ред. С.Ф.Клепко. 2010. №2 (93).
- 46.Юда Л.А. Практикум з етнопедагогіки: Навчально-методичний посібник для студентів / Л.А. Юда. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2012. 272 с.
- 47.Яблонко В. Я. Етнопсихологія. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Я. Яблонко, Гетманцева Л.Л. - Миколаїв : Вид-во ПСІ КСУ, 2004. 157 с.
- 48.Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2006. 341 с.
- 49.Янів В. Нариси з історії української етнопсихології. К.: Знання, 2005.
- 50.Юр'єва К.А. Зарубіжні джерела порівняльно-культурологічної етнополітики / К.А. Юр'єва // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И.Вернадского. Серия «Проблемы педагогики средней и высшей школы». Т.26 (65). 2013. №2.

ДОДАТКИ

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автономія етнічна (від грецьк. autos - сам, nomos - закон) - національне (етнічне) самоврядування, яке є однією з форм гарантованого міжнародним правом самовизначення народів. Виникнення інституту автономії етнічної було значним кроком на шляху демократичного вирішення етнонаціональних проблем в поліетнічних суспільствах, збереження чи зміцнення в них етнополітичної стабільності, зокрема, запобігання конфліктів на етнічному ґрунті та сепаратизму.

Адаптація етнічна — пристосування людини або групи людей до нового етнічного середовища, а частково і пристосування до них цього середовища з метою співіснування та взаємодії. Спершу поняття "адаптація" виникло у біології; в суспільні науки перенесено представниками органічної школи, які зводили суспільні явища до біологічних. За своєю, сутністю процес адаптації тісно пов'язаний з процесом соціалізації, інтеріорізації норм та цінностей нового соціального середовища, способів предметної діяльності, а також форм соціальної взаємодії, що склалися в ньому.

Акультурації - процес і результат взаємовпливу культур, в результаті чого культура одного народу повністю або частково сприймає культуру іншого народу, зазвичай більш розвиненого, розглядається як розмаїття процесів асиміляції і етнічної консолідації; процес зміни матеріальної культури, звичаїв і вірувань, що відбувається при безпосередньому контакті і взаємовпливі різних соціокультурних систем.

Анклав етнічний — у сучасній етнології та етносоціології цей термін використовується для визначення певної території у поліетнічній країні, заселеної переважно представниками одного етносу. Етнічні анклавні відзначаються певною замкненістю, відокремленістю від довколишнього середовища й самоорганізацією внутрішнього життя. Етнічні анклавні утворюються у результаті переселенських рухів чи внаслідок поділу територій, що належали одній державі, між кількома державними утвореннями. Показовим прикладом етнічних анклавів є китайські, японські, корейські райони у великих містах Сполучених Штатів Америки.

Ареал етнічний — територія, на якій концентрується значна частина представників того чи іншого етносу. Прикладами етнічних ареалів в Україні є болгарський етнічний ареал у Белградському районі Одеської області, грецький етнічний ареал у Приазов'ї, угорський етнічний ареал у Закарпатті тощо. Як правило, у межах етнічного ареалу найбільш ефективно зберігаються традиції, звичаї, елементи культури та побуту тих чи тих етнічних спільнот. У 20-30-і роки етнічні ареали були основою утворення національних районів німців, болгар, євреїв, поляків тощо. Останніх 1931 р.

нараховувалося 25, а національних сілрад — 811. Сьогодні етнічні ареали відіграють важливу роль у структуруванні етнічних меншин України.

Архетипи етнічні — сукупність духовно-культурних символів та образів етнічного буття, через які життя кожного етнофора наповнюється почуттям смислозadanості та доцільності. Це, так би мовити, етнічна "душа в собі". Архетипи етнічні, існуючи як колективне несвідоме, створюючи основу духовної сутності людини, яка пройнята ними, здатні надавати цій людині якостей духовної рівноваги, а тому й соціальної усталеності, оберігаючи її душу від руйнівних наслідків урбанізації та техногенних процесів. Вони здатні тим самим протистояти появі невиразно-одноманітної, сірої людини-конформіста, яка легко перетворюється на носія девіантних та суїцидних нахилів.

Асиміляція етнічна — розчинення самостійного етносу або його частини в середовищі іншого, як правило, більш великого етносу. При цьому етнос, що асимілюється, втрачає свою мову, традиційну культуру, етнічну самосвідомість, переймаючи етнокультурні компоненти іншого етносу. У разі, коли процес обмежується запозиченням лише культурних компонентів, він називається акультурацією. Консолідаційні процеси характеризуються злиттям споріднених етносів чи субетносів або етнографічних груп у єдиний етнос. Інтеграційні процеси також характеризують взаємодію етносів, але різних за своїми мовними, культурними та етнічними параметрами, внаслідок чого у них з'являється ряд спільних рис, у тому числі спільної етнічної самосвідомості. Якщо при взаємодії етносів, не пов'язаних спорідненістю, виникає новий етнос, то перед нами всі ознаки того, що відбувається етнорасова міксація (за термінологією західних етнологів — амальгамація).

Бікультурність - стан одночасного і повноцінного володіння двома культурами. Виникає, наприклад, в соціокультурному, освітньому просторі Росії як результат взаємодії рідний і нерідний культур (російської та культури іншого етносу), може включати в себе двомовність (білінгвізм).

Білінгвізм - двомовність, володіння і поперемінне користування однією і тією ж особою або колективом двома різними мовами.

Етнопедагогіка — галузь педагогіки, що включає в себе емпіричні педагогічні знання, навички, досвід певного етносу у вихованні підростаючого покоління. **Етнопедагогіка** - це система цілей, завдань, принципів, методів, форм організації процесу становлення молодої людини і підготовки її до життя в структурі національно-етнічних поглядів, норм і звичаїв окремого народу, етносу.

Етнопсихологія (від гр. *ethnos* – плем'я, народ) – це галузь психології, що вивчає етнічні особливості психіки людей, національний характер, закономірності формування та функціонування національної самосвідомості,

етнічних стереотипів та установок.). Етнопсихологія вивчає етнічні особливості психіки людей, національний характер, закономірності формування і функціонування національної самосвідомості, етнічних стереотипів, особливо цінним є пошук шляхів регуляції ділового спілкування як всередині етнічної групи, так і на міжнаціональному рівні. Етнопсихологія вивчає факти, закономірності й механізми вияву типології, ціннісних орієнтацій і поведінки представників тієї чи іншої етнічної спільності. Вона описує і пояснює особливості поведінки та її мотиви всередині спільності й між етносами, що живуть століттями в одному геоісторичному просторі.

Етнос – від гр. плем'я, народ – це стійка сукупність людей, які мають загальні, відносно стабільні особливості культури та психіки, а також усвідомленням своєї єдності та відмінності від усіх інших схожих утворень. Грецьке слово „етнос” послужило основою назви окремої галузі психології – психології етносу, або, як це звучить у працях одного з засновників етнопсихології В. Вундта – „психології народів”.

Етнічна (грец. *etnikos* – народний) **група** – стійка спільність, що історично склалася на певній території і якій властиві відносно стабільні особливості мови, спільні риси, неповторні якості, усвідомлення єдності і відмінності від інших утворень (самосвідомість етносу), відмінні від інших груп характеристики (спосіб життєдіяльності, традиції, норми, правила і звички, побут, матеріальна і духовна культура, метод господарсько-екологічної діяльності, внутрішня формальна організація та ін.).

Етнічні атрибути (від лат. *attribuo* — надаю, наділяю) — невід'ємна властивість, істотна ознака предмета або явища. Розвиток будь-якого етносу, пов'язаний з творенням його державності, національної свідомості, етнічної культури у найбільш концентрованому вигляді втілювався у символіці й атрибутиці — геральдичних знаках, печатках, прапорах тощо. Атрибути, фіксуючи етнічну історію, з'єднують окремі субетнічні утворення з сучасним пластом національної культури та її витоками. Так, наприклад, геральдичні атрибути українських земель виникли у XIII-XIV ст. Їхня першооснова — знаки-мітки, печатки, князівські знаки. Поступово геральдичні знаки зазнавали змін, зберігаючи, однак, свій первинний етнорегіональний зміст. Сьогодні до важливих елементів національної символіки й атрибутики ми відносимо герб та національно-державний прапор.

Етнічність як сукупність характерних культурних рис етнічної групи. Розкриття етнічності забезпечує найбільш повну й розгорнуту характеристику того або іншого народу, узятото як специфічна спільнота, яка відрізняється від всіх інших тільки її властивою культурно-історичною своєрідністю. Етнічність можна порівняти із національністю даного народу, його етнічним „портретом”.

Етнічні стереотипи – це відносно стійкі уявлення про моральні, розумові та фізичні якості, що властиві представникам тих чи інших спільнот.

Продукований під впливом конкретної етнічної культури, актуальний для представників окремої етнічної спільності, стійкий, емоційно насичений, ціннісно визначений, стандартизований образ, уявлення про певний об'єкт.

Етнічний конфлікт – це форма міжгрупового конфлікту, коли групи з протилежними інтересами поляризуються за етнічною ознакою. Причиною етнічних конфліктів, як правило, бувають етнічні, соціальні, політичні та економічні суперечності. Загострення етнічного конфлікту супроводжується зростанням етноцентризму, що властивий у тій чи іншій мірі етнічній самосвідомості будь-якого рівня розвитку, посиленням циркуляції в суспільстві негативних етностереотипів, посиленням націоналізму.

Етноцентризм (грец. *ethnos* – плем'я, народ і *centrum* – осереддя) – це погляд на етнопсихологічні особливості іншого народу з точки зору уявлень власного народу.

– психологічна схильність сприймати всі життєві події з позицій своєї етнічної групи, вважаючи її еталоном.

– це сукупність ірраціональних уявлень, що є психологічними утвореннями масової свідомості у вигляді конкретизованих спрощень образів свого народу, щедро наділених позитивними рисами.

Етнічні установки – це готовність особистості сприймати ті чи інші явища етнічного життя та міжетнічних стосунків і, відповідно до цього сприймання, діяти певним чином у конкретній ситуації.

Засоби виховання – діяльність, явища чи предмети культури, навколишній світ тощо, які можуть впливати на особистість у певному напрямі.

Ідентифікація розуміється як сукупність розпізнавальних знаків, значущих для людини властивостей, найчастіше мають відношення до статевого поділу, національної чи етнічної приналежності та соціального становищу. Ідентифікація відбувається в процесі взаємодії індивіда та соціуму, що допомагає встановити зв'язок між світом особистого й суспільного.

Ідентичність (англ. *Identity*) - властивість людини, пов'язане з його відчуттям власної приналежності до певної групи - політичної партії, народу, релігійної конфесії, раси та ін. Ідентичність - властивість індивіда залишатися самим собою у змінюються соціальних ситуаціях і є результатом усвідомлення індивідом самого себе в якості людської особистості, що відрізняється від інших.

Крос-культурні дослідження - дослідження, спрямовані на вивчення психіки та поведінки людини з точки зору їх обумовленості соціальними і культурними факторами. В якості піддаються порівнянню культурних груп

можуть виступати цілі нації, але можуть порівнюватися та етнічні групи, які живуть в рамках однієї країни.

Культура міжнаціонального спілкування - сукупність спеціальних знань і умінь, а також адекватних їм вчинків і дій, що виявляються в міжособистісних контактах і взаємодії представників різних етнічних спільнот і дозволяють досягати швидко і безболісно взаєморозуміння і злагоди в спільних інтересах.

Меншина національна — як правило менша за чисельністю соціальна група, яка не займає панівне положення у певній державі. Члени такої групи — громадяни цієї держави — мають з етнічної, релігійної або мовної точок зору характеристики, які відрізняються від характеристик основної частини населення і виявляють, навіть посередньо, почуття солідарності з метою збереження своїх культури, традицій, релігії або мови.

Методи виховання – це способи цілеспрямованого педагогічного впливу на свідомість і поведінку дітей, на формування в них благородних якостей, на збагачення їх необхідним життєвим досвідом.

Міжетнічні конфлікти - конфлікти, засновані на об'єктивних суперечностях потреб та інтересів різних етнічних груп, на сприйнятті етнічних груп в суспільстві, на різних ціннісних орієнтирах і перевагах різних народів.

Міжкультурна комунікація - сукупність різноманітних форм відносин і спілкування між індивідами і групами, що належать до різних культур.

Міжкультурна сензитивність - особливість людини, метою якої є навчити його бачити ситуації з погляду членів чужої групи і розуміти їх бачення світу.

Мультикультуралізм - політична ідеологія, спрямована на гармонізацію відносин між державою та етнічними, культурними меншинами його складовими, а також на врегулювання відносин усередині цих меншин. В цілому мультикультуралізм - це теорія, практика і політика неконфліктного співіснування в одному життєвому просторі безлічі різнорідних культурних груп. Вона стверджує повагу до відмінностей, але при цьому не відмовляється від пошуку універсальності. Тобто, взаємодія культур відбувається через координацію, а не субординацію.

Народ - в етнологічному сенсі синонім поняттю етнос; сукупність класів і соціальних груп, що складають суспільство, населення країни, держави.

Народна дидактика - це складова народної педагогіки, здобутки народу в галузі освіти і навчання, його погляди на знання і їх роль у житті людини, джерела, шляхи набуття знань (природа, життя, книга, школа, суспільство, спілкування, навколишнє середовище), принципи, методи, прийоми

народного навчання, його засоби; на зміст народного навчання, умови трансформування різноманітних знань у якості особистості.

Народне дитинознавство – це сума психолого-педагогічних знань про дітей, набутих у процесі навчально-виховної практики народу.

Народна педагогіка - традиційно сформований досвід виховної діяльності в регіоні, на певній території, в державі і передається від покоління до покоління. Знаходить свій вияв в усній народній творчості, обрядах, звичаях, дитячих іграх, трудових, естетичних, художніх традиціях, звичних виховних діях; сукупність знань і навичок виховання, що передається в етнокультурних традиціях, народній поетичній і художній творчості, стійких формах спілкування і взаємодії дітей один з одним і з дорослими. Укладаючи в собі багатотисячолітню побутову культуру виховання, народна педагогіка зберігає загальні риси, наявні у виховних традиціях різних народів. Одним з визначальних компонентів виховання в народній педагогіці виступає передача деяких традицій у процесі взаємодії поколінь.

Народна педагогіка - це галузь педагогічного досвіду народу, яка розкриває його погляди на мету, завдання, форми, методи та засоби навчання і виховання.

Народна педагогічна мудрість - категорія народної педагогіки, яка характеризує з якісної сторони мудрість народу, засновану на досвіді і знаннях, властиву відповідному духу, культурі, світогляду народу і використовувану у виховних цілях в якості настанов, заповідей, моралей про "належному", моральному поведінці; характеристика знань і здібностей людини, що володіє великим розумом і мають талантом вчителя.

Народне виховання - об'єктивно-закономірне явище життя того чи іншого народу, призначення якого полягає в забезпеченні наступності зв'язку поколінь, здійснюється відповідно до цілями народної педагогіки.

Народознавство - це сукупність наук про народ, його духовність, культуру, історію, а також здобутки народного мистецтва, які відображають багатогранність його життя.

Національна психологія - психологія, що виявляється у вчинках і поведінці людей і має свою структуру, яка включає в себе: національна самосвідомість, національний характер, національний темперамент, національний склад розуму, національні почуття і настрої, національні інтереси і ціннісні орієнтації, національні звичаї і традиції і т.д. Національна психологія являє собою складову частину суспільної свідомості, його найважливішого компонента - суспільної психології. Національна психологія - явище реальне, що виявляється у вчинках і поведінці людей та їх груп і опосередовує всі форми їх суспільної свідомості - ідеологію, правосвідомість, мораль, релігію, науку, мистецтво та філософію.

Національна самосвідомість - усвідомлення приналежності до певної соціально-етнічної спільності; це процес самопізнання і розвитку національно-культурної самобутності нації, а також властивість людини, яке дозволяє йому для себе особисто визначитися, до якої нації він відноситься.

Національний характер - відображення в психіці своєрідних історичних умов її існування, сукупність деяких особливостей духовного обличчя народу, які проявляються у властивих його представникам традиційних формах поведінки, сприйняття навколишнього середовища і т.д. і які вкарбовуються в національні особливості культури, інших сферах суспільного життя. **Національний характер** – це відносно стійка сукупність рис характеру, які властиві переважній більшості представників певної нації та залежать від конкретних історичних і соціально-економічних умов існування певної спільноти. В основі національного характеру лежить національна самосвідомість. Своєрідне, специфічне поєднання типових рис у конкретних історичних і соціально-економічних умовах буття нації; уявлення народу про себе, сукупність стійких, основних для національної спільності особливостей сприйняття навколишнього світу та форм реакцій на нього.

Нація (від лат. *Natio* - плем'я, народ) - історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки. **Нація** – духовно-психологічна спільність, заснована на територіально-економічній та історико-культурній єдності. Хоч нації й існують у сучасних суспільствах як найпоширеніші форми етнічної спільності, але, окрім них, існують і такі різновиди етнічних спільнот, як народність, національна група та ін.

Педагогіка - це наука про виховання людини як соціально організовану діяльність.

Педагогіка народознавства - це напрям сучасної педагогіки, який забезпечує практичне засвоєння культурно-історичних, мистецьких надбань народу, це систематичний пошук, творче співробітництво школи, батьків, громадськості з метою успішного розв'язання проблем національного виховання; це загальні орієнтири на теоретичне і практичне засвоєння молоддю краєзнавчого, фольклорного, географічного, етнографічного та історичного матеріалу.

Полікультурне виховання - психолого-педагогічний процес, який передбачає облік культурних і виховних інтересів різних національних та етнічних меншин і передбачає; адаптацію людини до різних цінностей в ситуації існування безлічі різномірних культур; взаємодія між людьми різних традицій; орієнтацію на діалог культур; відмова від культурно-освітньої монополії щодо інших націй і народів. Процес полікультурного виховання охоплює всі сфери життєдіяльності освітньої установи і спрямований на формування високоморальної особистості, здатної

до здійснення власної оціночної діяльності, самостійної виробленні життєвої позиції, заснованої на твердих моральних переконаннях.

Полікультурна освіта - процес формування людини, здатної до активної та ефективної життєдіяльності в багатонаціональній і полікультурній середовищі, володіє розвиненим почуттям розуміння і поваги інших культур, вміннями жити в мирі та злагоді з людьми різних національностей, рас, вірувань. Полікультурна освіта - це педагогічний процес, у якому репрезентовані дві або більше культури, що відрізняються за мовною, етнічною, національною чи расовою ознакою. Полікультурна освіта - це освіта, яке засноване на усвідомленні особистістю своєї культурної приналежності та формуванні у студентів культури міжнаціонального спілкування.

Принципи виховання - сукупність вихідних положень та ідей, що визначають спрямування, зміст і організацію виховних дій

Психічний склад нації – це стійкі риси психіки людей, що склалися на основі тривалої історії розвитку народу, які проявляються у звичках, смаках, звичаях, традиціях, емоційному сприйманні людиною навколишнього середовища та темпераменті.

Соціалізація - процес засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних механізмів, соціальних норм і цінностей, необхідних для успішного залучення до культури, комунікації та навченню, за допомогою яких людина набуває соціальну природу і здатність брати участь у соціальному житті.

Толерантна культура (синонім поняттю "культура толерантності") - загальнолюдська цінність, яка відображає інтеграцію духовно-моральних якостей, гуманних демократичних вчинків, спілкування та норм поведінки особистості, яка виявляється в толерантному ставленні, повазі і правовому розумінні оточуючих людей, незалежно від їх національних, культурних, релігійних приналежностей, поглядів і звичок.

Толерантність - цінність і соціальна норма громадянського суспільства, що виявляється в праві всіх індивідів громадянського суспільства бути різними, забезпеченні стійкої гармонії між різними конфесіями, політичними, етнічними та іншими соціальними групами, повазі до різноманітності різних світових культур, цивілізацій і народів, готовності до порозуміння та співпраці з людьми, які відрізняються по зовнішності, мові, переконанням, звичаїв і вірувань. Толерантність - терпимість до чужих думок і вірувань; визнання цінності іншої людини, інших цінностей; поблажливе ставлення до іншої людини.

Традиції - правила, норми, звичаї, що передаються і зберігаються протягом тривалого часу.

Традиційна свідомість (менталітет) - система світогляду, заснована на етнічній картині світу, що передається в процесі соціалізації і включає в себе уявлення про пріоритети, нормах і моделях поведінки в конкретних обставинах. Через описи цих уявлень, у свою чергу, може бути описана культурна традиція, притаманна етносу або який-небудь його частини в даний період часу.

Українська козацька духовність - це історично сформована система духовних багатств рідного народу, яка відображає найвищі цінності його національної душі, характеру, світогляду та ідеології. Козацька духовність - це містке, фундаментальне поняття, насичене згустками життєвої, культурно-історичної мудрості, ідейно-моральним і емоційно-естетичним змістом, національним і загальнолюдським потенціалом.

СЦЕНАРІЙ СВЯТА КОЗАЦТВА ДЛЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ «КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ!»

Мета: Розвивати пізнавальну активність дітей, прагнення якомога глибше пізнавати національне коріння. Залучати дітей до української національної обрядовості, підготовки і проведення народних свят, ігор, використання народної творчості. Закріплювати вміння дітей ритмічно виконувати рухи під музику, узгоджувати їх з динамікою, характером, темпом, своєчасно змінювати рухи під час танців. Удосконалювати навички співу та вміння передавати мелодію пісні. Закріплювати уявлення про дружні стосунки, виховувати взаємоповагу між дітьми. Виховувати любов до рідного краю, свого народу. Можливо провести цей сценарій на свято Покрови - День українського козацтва.

Дійові особи:

Дорослі: Дві ведучі, Козак.

Під пісню «Ми – нащадки козаків» до зали заходять діти.

Ведуча 1:

Добрий день вам, друзі щирі, Хай живеться вам у мирі,

Не минайте нашу хату, Бо у нас сьогодні свято.

Ведуча 2 :

Сьогодні гадаєм, якраз буде вчасно, Щоб був у вас дійсно чудовий настрій.

Упоравшись з ділом, хіба нам не варто Зустрітися з силою, піснею, жартом.

Ведуча 1:

Наша мандрівка – в історію давню і близьку, хотілося б поєднати розповідь про славу Січ Запорозьку з тими піснями і думами, що їх складав народ про своїх героїв, своїх богатирів, а почнемо з легенди ...

Ведуча 2:

Колись дуже-дуже давно Бог запросив до себе дітей різних народів, щоб обдарувати їх до свята. Зібралось тут багато люду та всім знайшовся подарунок.

Ведуча 1: Аж тільки тоді помітив Господь, що в обшарпаній одежині стоїть ще одна дитина і гірко плаче. Це була українська дитина, яка, соромлячись свого вигляду, боялася підійти ближче. Зажурився Господь – усе ж всім роздав. Захмарилося його чоло та згодом проясніло, і подарував він українській дитині найцінніший скарб – пісню, ту пісню, що ніхто її ще так не співав, ту пісню, що й досі береже в душі український народ.

Пісня «Молитва за Україну»

Слово завідуючій.

Ведуча 1:

Відгомоніли століття з того часу, як в пониззі Дніпра за його порогами, мужні і вільнолюбиві лицарі заснували Запорозьку Січ. Світ звав їх козаками

Ведуча 2:

Народ оспівав у своїх думках, піснях, легендах цих „святих лицарів, захисників вітчизни”.

Козацька пісня «Ой у лузі червона калина»

Ведуча 1:

У народі існує багато легенд про випробування прийому в козацьке товариство. Розповідають, що після того, як хлопець перехреститься, його пригощали пекучим від перцю борщем. Новачок мав його з’їсти, запиваючи гіркою водою. Опісля новачка вели туди, де на Дніпрі – лежала перекинута між скелями колода : хлопець мав пройти тим „містком”, не зірвавшись у воду. Подолавши цей іспит, майбутній козак повинен був пропливти певну відстань проти течії в смузі Дніпровських порогів.

Ведуча 2:

Алей то ще не все. Хлопець повинен був, осідлавши дикого лошака – чолом до хвоста, - без сідла й вуздечки проскакати полем і повернутися неушкодженим. Якщо хлопець „на дикому лошаку скакав”, то це означало – у козаки годиться.

Діти, а хто такі козаки?

ДІТИ гр.. №1 (по черзі)

1. Що говорить вам козак, це крилате горде слово.

Чом завжди буває так, що світлішає від нього?

2. Козаки - це вільні люди. Козаки безстрашні всюди.

Козаки - борці за волю, За народну щастя й долю.

3. Козак – це людина чесна і смілива. Найдорожче йому – Батьківщина!

4. Козак – слабому захисник. Цінити побратимство звик!

5. Козак – усім народам друг. Міцний, лицарський в нього дух!

6. Козак – це той, хто за освіту, Хто любить пісню і молитву!

7. Козак вкраїнську любить мову, Додержить завжди свого слова!

Під «Козацький марш» до залу заходить Козак.

Козак:

Добрий день вам, добрі люди! Хай вам добре завжди буде!
Раді вас у нас вітати Й не дамо вам сумувати!
Свято буде тут козацьке Ігри ждуть вас залихвацькі!
Гей, козаки не зівайте На змагання завітайте!

Гра з Козаком «Гопак»

Ведуча 1:

Ось настав чудовий день, тПовен сонця і пісень.
Показати хочем нині, Як колись на Україні
Веселились козаки

Козак:

Ну що хлопці-козаки, Веселіше буде стократ,
Якщо покличемо дівчат.

Хлопці разом: Гей, дівчата!

Дівчинка гр.. №2:

Ми веселі дівчата Готувалися до свята,
Рано встали, коси заплітали
Та веселу пісню вам приготували.

Жартівлива пісня «По дорозі жук, жук»

Ведуча 2:

Всіх гомірливих, завзятих діток
Ласкаво запрошуєм стати в танок.

Парний танець на пісню «А я чорнобрива у садочок наведу» гр.. №2

Козак:

Молодці діти, гарно співаєте, танцюєте.
А давайте проведемо маленьку «історичну вікторину».

Отже запитання:

1. Козацька держава? (Запорізька Січ)
2. Острів, де жили козаки? (Хортиця)
3. Кому заборонено було навіть ступати на Січ? (жінкам)
4. Вірний друг козаків? (кінь)
5. Козацька зачіска? (оселедець)
6. Бойове мистецтво козаків? (бойовий гопак)
7. Що означає слово «козак»? (вільна людина)

Козак:

Молодці, відповіли на всі запитання.
Козачата, а який у вас сьогодні настрій?
Чи є охота позмагатись?
Силу й спритність показати,
І відвагу молодецьку,
Як це в козаків ведеться?

Діти: ТАК!

Козак:

То ж порозважаємося, В різних іграх позмагаємося.
І тепер всі без вагання, Починаємо змагання.

Нумо хлопці-молодці, Беріть кожен за кінці
Та побачим хто сильніший, Веселіший і спритніший!

Гра з Козаком

«Перетягування канату»

Козак: Ми побачили, які у нас спритні і сильні козачата!

Козаки всі спритні,здібні,

Чи є ще до них подібні?

Потомились? Справа в тому,

Їм потрібно зняти втому.

Відпочинок - справа звична,

Для всіх пауза музична.

Пісня «Козачата», сл. О. Яворської муз. М. Ведмедері

(Ми – маленькі козачата...)

Ведуча 2:

Діти, а яка зараз пора року?

- Осінь.

В Україні восени святкують Покрову- це велике народне свято
з особливою повагою до нього ставилися українські козаки.

-Діти, а може ви нам про Покрову щось розповісте?

Перекличка: гр.. №2

1. Світ у сяйві, не впізнати

Саду і городу:

То Покрова - світле свято

Нашого народу!

2. То Покрова землю вкрила

Щедрими плодами,

Розпростерла ніжні крила

Стала понад нами.

3. Грає осінь кольорова,

Пахнуть груші,сливи,

Усміхається Покрова

До дітей щасливих.

4. Встала в небі зоря вечерова

Та й за руки веде зірченят

Будь здорова Козацька Покрово!

Найдавніше з осінніх свят!

Ведуча 1:

Прийшли сюди на свято

Веселі козачата,

Пісню хочуть заспівати,

І настрій вам підняти!

Пісня хлопців «Я – маленький козак»

(Я – маленький козак, вусів ще не маю...)

Ведуча 1:

14 жовтня наша країна буде також відмічати і День Захисника Вітчизни. День Захисника Вітчизни – це свято мужнього воїна і визволителя, прекрасного сім'янина і продовжувача роду, порадника і друга. Скільки чоловічих життів забрала у нас Друга світова війна!

Ведуча 2:

Скільки мужніх, сміливих воїнів і зараз захищають нашу рідну країну.

Ведуча 1:

І хто знає, які біди і пригоди доведеться пережити нашим майбутнім солдатам. Адже не встигнемо озирнутися, як оці маленькі хлопчики стануть солдатами. Вони будуть берегти мир на планеті. Вони стануть справжніми чоловіками!

Перекличка гр. №1:

1. Звання високе – чоловік, І захисник людського роду.

Несіть ви гордо з віку в вік, Славні мужі мого народу!

2. Захисник – наша слава! Захисник – наша гордість!

Ти надія держави Й легендарна хоробрість!

3. Благословенна й радісна година

Безсмертна буде в пам'яті віків,

Сьогодні славить вся країна

Своїх синів, батьків, чоловіків.

Ведуча 2:

А ось (*ім'я дитини*) наш жартівник розкаже гумореску «Хитрий Гриць».

«Хитрий Гриць» група №2.

- Якщо будеш, - каже дід, – Ти на скрипці грати,

Буду тобі кожен день,

На кіно давати.

- Пхе,- сміється Гриць малий,

Та не вийде, діду!

На кіно мені дадуть четверо сусідів.

Будуть також кожен день

На кіно давати

Із умовою: якщо я не буду грати!

Перекличка гр.. №2

1. Силу і мужність беремо від тата,

І до Вітчизни любов від батьків.

Віра, надія – мрія крилата –

Все йде від тата до дочок й синів.

2. В спадщину нам від батьків – Батьківщина:

Плеса озерні, ліси і поля,

Рідний куточок і вся Україна –

Мила, найкраща у світі земля!

3. В це свято сьогодні ми хочемо вітати

Усіх ветеранів життя – дідусів,

Від щирого серця їм побажати

Прожити в здоров'ї на втіху усім.

4. За втомлені руки, й недоспані ночі,

За сиве волосся на скронях у них.

Хай діти і внуки пошану складають,

І люблять й шанують своїх дідусів.

Козак:

Що за свято та без танців? Це, напевно, скаже всяк.

То ж попросимо сміливців Станцювати нам «Гопак»!

Танець хлопців «Гопак» гр.. №1

Козак:

Тримайся, козаче, сміливим будь, Козак не плаче, це не забудь.

Нехай невдача, нехай біда, Ніщо не зломить вже козака.

Здоров'я і щастя всім нашим родинам

Цвіту і плоду нашій Україні!

Щоб був достаток на столі У кожному місті і селі.

Мені вже час вертатися додому!

До побачення, діти! До нової зустрічі!

Козак під «Козацький марш» виходить з залу.

Ведуча 2:

Сьогодні козак - не той, хто одягнений у вишиванку й шаровари. Козак – це передовсім воїн за духом, і воюватиме він тільки за честь і свободу.

ШЛЯХЕТНІСТЬ, МУДРІСТЬ, ВІДВАГА – три основні прикмети козака:

шляхетного не підкупиш, мудрого не обдуриш, мужнього не залякаєш!

Дозвольте вам представити нашого гостя, який розповість багато цікавого з історії козацтва і чим воно живе сьогодні. Запрошуємо (Ім'я.....)

Виступ гостя.

Ведуча 2:

Козаки були віддані своєму товариству, любили влучне слово, дотепні жарти, вигадки й розваги, а над усе – пісню.

Діти гр. № 1:

1. Українська пісню! Ти пройшла шляхами до мого серця і живеш у нім.

2. Українська пісню ! Чарівна, всесильна ! Ти такою будеш через сотню літ !

3. Українська пісню ! Вчить тебе дитина, щоби пам'ятала свій козацький рід !

Ведуча 1 :

Не забувай Шевченка спів Про горду славу козаків.

Не забувай, що ти – дитина Землі, що зветься Україна!

Про Україну, рідний край, Ти, завжди це пам'ятай!

Засвідчимось разом сьогодні, брати і сестри, що

Разом : Козацькому роду – нема переводу!

Пісня «Ми – роду козацького діти»

Ведуча 2:

Шановні гості та всі присутні в цій залі! Дозвольте мені сьогодні

поздоровити Вас з Днем Українського козацтва! Нехай вже давно минули дні

Запорізької Січі, але козацтво існує, як живиться в кожній людині прагнення до вільного та незалежного життя.

Ведуча 1:

У глибині душі кожного українця живе козак: воїн, який нічого не боїться і за рідну землю без роздумів віддасть своє життя. Отже всіх ще раз вітаю зі святом, і бажаю міцного козацького здоров'я, незламної волі до перемоги та патріотичного духу, який допоможе долати будь-які перешкоди!

Всі разом:

Слава Україні!

Ведуча 2 :

Ось і закінчилося свято, Хотілося б вам усім побажати
Добра і злагоди, й краси, Щоб для України ви росли.

Ведуча 1:

Хай вам щастить завжди й у всьому, Не піддавайте серце злomu.

Хай Бог нам усім допомагає, І рідний край оберігає !

На цьому наше свято закінчено. До побачення!

Діти під пісню «Гей, ви козаченьки!» виходять з залу.

ЕТНОПСИХОЛОГІЧНИЙ ОПИТУВАЛЬНИК

(за Н. КРЮКОВОЮ)

1. Як добре ви володієте рідною мовою?

- а) вільно розмовляю, читаю, пишу;
- б) вільно розмовляю, але не читаю і не пишу;
- в) розумію і можу порозумітись;
- г) не володію.

2. Якою мовою ви найчастіше розмовляєте вдома?

- а) тільки рідною мовою;
- б) здебільшого рідною мовою;
- в) однаковою мірою рідною та іноземною;
- г) здебільшого іноземною;
- д) тільки іноземною.

3. Якою мовою ви розмовляєте зі своїми друзями, знайомими вашої національності в навчальному закладі та в інших місцях?

- а) тільки рідною мовою;
- б) здебільшого рідною мовою;
- в) однаковою мірою як рідною, так і іноземною;
- г) здебільшого іноземною;
- д) тільки іноземною.

4. Якщо на вулиці, в якому-небудь закладі або громадському місці вам необхідно було б звернутися до людини вашої національності, то якою б мовою ви б звернулися?

- а) тільки рідною мовою;

- б) іноземною;
- в) це залежить від конкретної ситуації.

5. Поясніть, будь ласка, вибір вашої відповіді на попереднє запитання.

6. Якою мовою вам приємно було б спілкуватися (розмовляти) в позааудиторний час з викладачами вашої національності?

- а) своєю рідною мовою;
- б) іноземною;
- в) мені байдуже.

6. Чи дратує вас, коли в колективі люди однієї національності розмовляють рідною мовою, а решта їх не розуміє?

- а) дратує, так як вважаю, що в багатонаціональному колективі
- б) потрібно розмовляти доступною всім мовою;
- в) дратує, хоча вважаю, що люди мають право розмовляти своєю мовою де завгодно і коли завгодно;
- г) ні, мене це не дратує, вважаю це цілком природно;
- д) мені байдуже.

7. Нижче наводиться список деяких видів діяльності. Будь ласка, поставте позначку у відповідній графі, як часто ви приділяєте час кожному з них.

<i>Вид занять</i>	<i>Завжди</i>	<i>Дуже часто</i>	<i>Часто</i>	<i>Інколи</i>	<i>Рідко</i>	<i>Ніколи</i>
Читання книг рідною мовою						
Читання газет, журналів рідною мовою						
Слухання народних пісень і музики						
Перегляд телепередач рідною мовою						
Похід до музеїв національного прикладного мистецтва						

8. Пригадайте і назвіть українські народні казки, пісні, танці, легенди.

9. Скажіть, будь ласка, які пісні та танці вам найбільше подобаються?

- а) національні пісні й танці;
- б) пісні й танці народів нашої країни та закордонні, але віддаю
- в) перевагу все-таки своїм національним;
- г) подобаються різні пісні й танці однаковою мірою – свої
- д) національні і закордонні;
- е) подобаються закордонні національні пісні й танці.

10. Чи вважаєте ви, що необхідно збільшити випуск книг про історичне

- а) минуле нашого народу?
- б) так, це необхідно;
- в) достатньо того, що є;

- г) мені байдуже;
- д) не знаю.

11. Як ви вважаєте, чи обов'язково отримувати згоду батьків при одруженні?

- а) так, обов'язково;
- б) мабуть, необов'язково;
- в) ні, не обов'язково;
- г) важко відповісти.

12. Як ви поставились до того, що хто-небудь з ваших близьких родичів одружився з людиною іншої національності?

- а) вважаю такий шлюб небажаним;
- б) надав би перевагу людині своєї національності, але заперечувати не став би;
- г) національність у шлюбі не має ніякого значення;
- д) важко відповісти.

13. Якщо ви неодружені, то як ви хотіли одягнутися на власному весіллі?

- а) у національний одяг;
- б) у національний одяг з елементами сучасного вбрання;
- в) у сучасний одяг з елементами національного вбрання;
- г) у сучасний одяг;
- д) важко відповісти.

14. Якому весіллю ви б надали перевагу?

- а) урочистому обіду;
- б) обіду з елементами національного обряду;
- в) національному обряду, але не старовинному;
- г) старовинному обряду;
- д) важко відповісти.

15. Кілька запитань щодо ваших національних особливостей. Що, на вашу думку, повинно бути головним при визначенні національності людини? Зазначте лише одну ознаку.

- а) національність батьків;
- б) національність матері;
- в) мова в сім'ї;
- г) власне побажання;
- д) місце або країна проживання;
- е) інше (вказіть).

16. Як ви вважаєте, чим відрізняються представники інших національностей в першу чергу? (Можна зазначити три ознаки.)

- а) рисами характеру, психологією;
- б) особливостями поведінки;
- в) культурними традиціями, звичаями;
- г) зовнішнім виглядом;
- д) віруванням;

- е) важко визначити;
- ж) немає різниці;
- з) важко відповісти;
- и) інше (вказіть).

17. Що, на вашу думку, зближує вас з людьми вашої національності? (Можна зазначити три ознаки.)

- а) рідна мова;
- б) народні звичаї, обряди, культура;
- в) спільне історичне минуле;
- г) релігія;
- д) зовнішній вигляд;
- е) риси характеру, психологія;
- ж) спільна поведінка;
- з) родинні зв'язки;
- и) ніщо не зближує;
- к) важко сказати;
- л) інше (вказіть).

18. Скажіть, будь ласка, хто за національністю ваші близькі друзі?

- а) по спільному навчанню;
- б) за місцем проживання.

19. Які риси характеру ви найбільше цінуєте в:

- а) росіян;
- б) українців.

20. Які риси характеру вам не подобаються в:

- а) росіян;
- б) українців.

21. Скажіть, будь ласка, з представниками якої національності вам було б краще (приємніше, зручніше) навчатися в одній групі, підтримувати дружні стосунки?

- а) навчатися і підтримувати дружні стосунки байдуже з ким за національністю;
- б) байдуже з ким навчатися, але підтримувати дружні стосунки тільки з представниками своєї національності;
- в) навчатися і підтримувати дружні стосунки тільки з представниками своєї національності.

22. А тепер, будь ласка, повідомте деякі відомості про себе:

- а) факультет;
- б) відділення;
- в) курс;
- г) національність;
- д) стать;
- е) місце проживання (село, місто).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ.....	9
ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	11
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....	15
РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	20
Тематика рефератів.....	33
Завдання для самостійної роботи.....	34
РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ.....	40
ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	43
ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З КУРСУ.....	50
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ.....	53
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	56
ДОДАТКИ.....	61
Термінологічний словник.....	61
Сценарій свята.....	69
Етнопсихологічний опитувальник.....	75

ДЛЯ НОТАТОК